

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Sociální geografie a regionální rozvoj

Jana Jíchová

KRIMINALITA A JEJÍ PERCEPCE V MĚSTSKÉM PROSTŘEDÍ
CRIME AND ITS PERCEPTION IN URBAN ENVIRONMENT

Dizertační práce

Vedoucí práce: RNDr. Jana Temelová, Ph.D.

Praha 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

Součástí dizertační práce je pět článků nebo kapitol v knize, z nichž jsem jeden vypracovala samostatně a na čtyřech jsem se podílela jako spoluautorka.

- JÍCHOVÁ, J.: Výzkum zločinu v Česku z pohledu geografie (v redakci časopisu Historická geografie)
- TEMELOVÁ, J., ČERMÁK, D., JÍCHOVÁ, J. (2012): Kriminalita a vnímání bezpečnosti v pražských čtvrtích. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): Sociální proměny pražských čtvrtí. Academia, Praha, s. 47-67. *(autorský podíl 0,3)*
- JÍCHOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012): Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. Geografie, 117, č. 3, s. 329-348. *(autorský podíl 0,6)*
- JÍCHOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012): Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názorů obyvatel vybraných pražských čtvrtí. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M., (eds.): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Aleš Čeněk, Plzeň, s. 46-76. *(autorský podíl 0,5)*
- TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., JÍCHOVÁ, J.: Safe life in the suburbs? Crime and perceptions of safety in the new suburban communities in Prague's hinterland, Czech Republic (v redakci časopisu European Urban and Regional Studies) *(autorský podíl 0,2)*

V Praze dne 11. července 2013

Podpis .....

PODĚKOVÁNÍ

Tato dizertační práce by nevznikla nebýt podpory mnoha lidí, ráda bych jim proto na tomto místě poděkovala. Na prvním místě děkuji své školitelce RNDr. Janě Temelové, Ph.D., která mě vedla během celého mého studia, ochotně mi pomáhala, radila a dodávala optimismus ve chvílích, kdy jsem jej ztrácela.

Zároveň děkuji členům celého výzkumného týmu Urbánní a regionální laboratoře za práci v přátelském kolektivu, za spolupráci na výzkumech a publikačních výstupech i za podporu při zpracování dizertace. Jmenovitě bych chtěla poděkovat Luce za veškeré neocenitelné rady a podporu nejen při dokončování dizertace, Kubovi za pomoc zejména při zpracování vysokoškolského projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy, Martinovi za nápady, začlenění do týmu a popostrkování vpřed během studia a Petře, Ivě a Hance za podporu a pomoc obecně.

Nemenší dík patří mé rodině a nejbližším, nejen za podporu během celého mého studia, ale zejména za trpělivost a schovívavost při dokončování dizertační práce.

Zároveň děkuji PhDr. Aleně Marešové a Mgr. Janě Bílé za zprostředkování inspirativních materiálů z oblasti kriminality a Ing. Vladimíru Stolínovi za statistiky kriminality.

Za finanční podporu děkuji projektu Grantové agentury České republiky č. P404/10/0523 „Sociální deprivace v městském prostředí: objektivní a subjektivní dimenze“, projektu Grantové agentury Univerzity Karlovy č. 6209 „Prostorová diferenciacie kriminality a její podmíněnosti v České republice“ a Specifickému vysokoškolskému výzkumu č. 267203 „Sociogeografické a demografické podmíněnosti vývoje územních diferenciací a společenských transformací“.

Za vstřícnost děkuji rovněž Moně a Frankovi z Dartmouth College a Tiitovi, Anneli, Kadri a dalším z University of Tartu.

SEZNAM PUBLIKACÍ

Jíchová, J., Špačková, P., Temelová, J., Dušek, P., Křivka, M. (2012): Stáří domovního fondu ve spádovém území obce Dolní Břežany. Specializovaná mapa. Mapa č. 3.1 ze série Omega/TAČR, www.atlasobyvatelstva.cz.

Jíchová, J., Temelová, J. (2012): Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. *Geografie*, 117, č. 3, s. 329–348.

Jíchová, J., Temelová, J. (2012): Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názorů obyvatel vybraných pražských čtvrtí. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M., (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Aleš Čeněk, Plzeň, s. 46–76.

Pospíšilová, L., Ouředníček, M., Dušek, P., Špačková, P., Jíchová, J., Temelová, J., Křivka, M. (2012): Přirozené oblasti spádového území obce Dolní Břežany. Specializovaná mapa. Mapa č. 3.2 ze série Omega/TAČR, www.atlasobyvatelstva.cz.

Temelová, J., Čermák, D., Jíchová, J. (2012): Kriminalita a vnímání bezpečnosti v pražských čtvrtích. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Academia, Praha, s. 47–67.

Jíchová, J., Temelová, J. (2011): Kriminalita ve městě. *Geografické rozhledy*, 20, č. 3, s. 10–11.

Puldová, P., Jíchová, J. (2011): Důsledky procesu suburbanizace pro sociální a demografickou strukturu obyvatel suburbií. *Geografické rozhledy*, 20, č. 3, s. 24–25.

Ostatní

Jíchová, J. (2012): Recenze: Václav Cílek, Vojen Ložek a kol.: *Obráz krajiny: Pohled ze středních Čech*. Suburbanizace.cz.

Krajčovič, L., Fendrychová, L., Jíchová, J., Lencová, M. (2011): *Program rozvoje města Vodňany*. Vodňany, 102 s.

OBSAH

OBSAH	5
ABSTRAKT	6
ABSTRACT	7
1. ÚVOD: GEOGRAFIE A VÝZKUM KRIMINALITY	8
2. KRIMINALITA, ČLOVĚK A PROSTŘEDÍ	12
2.1 Geografie zločinu a základní koncepty	13
2.2 Metodická východiska	17
2.2.1 Prostorové analýzy kriminality	17
2.2.2 Výzkum percepce zločinu	22
3. STRACH ZE ZLOČINU	26
3.1 Strach ze zločinu a charakteristiky vázané na jednotlivce	29
3.1.1 Strach ze zločinu a gender	29
3.1.2 Strach ze zločinu a věk	31
3.1.3 Strach ze zločinu a další faktory	33
3.2 Strach ze zločinu a prostor	35
3.2.1 Strach ze zločinu v různých zónách města	35
3.2.2 Strach ze zločinu v sousedstvích	37
3.2.3 Strach ze zločinu a místo	39
4. PŘEDSTAVENÍ ČLÁNKŮ	42
4.1 Geografický výzkum zločinu v Česku	42
4.2 Vnímání bezpečnosti v rezidenčních lokalitách Prahy	43
4.3 Strach ze zločinu: případová studie vnitřního města	44
4.4 Riziková místa centrálního a vnitřního města	45
4.5 Vnímání bezpečnosti v suburbích	46
5. ZÁVĚR	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
SOUBOR PUBLIKOVANÝCH TEXTŮ	69

ABSTRAKT

Kriminalita je důležitým společenským jevem, který ovlivňuje mnoho aspektů fungování společnosti i života každého člověka. Zároveň představuje významné interdisciplinární téma, kterému se věnuje řada oborů, včetně geografie. Logicky zde dochází k tematickým i metodickým přesahům; každá z věd klade důraz na odlišné aspekty kriminality, využívá jiných metod a výzkumných postupů, způsobů interpretace, a proto přispívá k poznání kriminality odlišně. Význam geografie spočívá zejména v obohacení výzkumu kriminality o prostorovou dimenzi, napomáhá k jejímu poznání prostřednictvím analýz rozmístění kriminality a studiemi percepce zločinu. Ačkoliv tento typ studií patří v zahraničních výzkumech k běžně využívaným, v české geografii je jim věnováno pouze málo pozornosti.

Tato dizertační práce se zaměřuje na představení výzkumu geografie zločinu, přibližuje její teoretický a metodický vývoj a diskutuje její využitelnost a využití v českém kontextu. Větší důraz je v práci kladen na koncept strachu ze zločinu, který tvoří základní složku pocitu bezpečí ovlivňujícího každodenní život, využívání městského prostoru a prostorovou mobilitu jednotlivců. Právě lepší pochopení diferencovaného vnímání zločinu různými skupinami obyvatel či uživatelů a následná aplikace zjištěných poznatků do praxe může přispět ke zlepšení kvality života a zvýšení rezidenční spokojenosti.

Dizertační práce se skládá ze dvou částí. První část nejprve představuje obecná východiska práce a shrnuje vývoj a základní přístupy k výzkumu zločinu v geografii. Následuje kapitola diskutující již samotné jádro práce – koncept strachu ze zločinu, která se zaměřuje na diferencované vnímání strachu ze zločinu různými skupinami obyvatel a na roli rezidenčního prostředí a konkrétních typů míst na pociťování strachu. Součástí první části práce je rovněž diskuze metodických problémů a bariér výzkumu v českém prostředí. Druhou část práce tvoří soubor pěti publikací zaměřených na tematiku geografie zločinu a výzkumu bezpečnosti. První článek reflektuje vývoj studia zločinu z pohledu geografie v Česku, klade důraz na vývoj témat, metodiky a měřítkové úrovně. Zbylé publikace představují výsledky konkrétních empirických výzkumů zaměřených na strach ze zločinu, které byly realizované v různých částech Prahy a v jejím zázemí.

Klíčová slova: geografie zločinu – strach ze zločinu – percepce – hot spots – prostředí – rezidenční lokalita – Praha – Česko

ABSTRACT

Crime is an important social phenomenon that affects many aspects of the functioning of society and the life of every person. It also represents an important interdisciplinary topic that deals with a number of disciplines, including geography. Logically, there is a thematic and methodological overlap; each of the sciences emphasize on different aspects of crime, using various methods and research approaches, interpretations, and therefore contributes to the knowledge of crime differently. The importance of geography is particularly in the enrichment of the crime research on spatial dimension and contributes to its cognition through analysis of the distribution of crime and studies of perception of crime. Although this type of studies is well established in Western crime research, in the Czech geography is paid to them only little attention.

This doctoral thesis introduces geography of crime in the Czech context, discusses its theoretical and methodological developments and its applicability and application in our cities.. More emphasis is put on the concept of fear of crime, which constitutes an essential component of feeling of safety affecting daily life, the use of urban space and spatial mobility of individuals. Better understanding of differentiated perception of crime by various population groups, and subsequent application of findings into practice can improve quality of life and residential satisfaction.

This doctoral thesis consists of two parts. The first part introduces the main assumptions of the thesis and summarizes the development and basic research approaches to crime in geography. The following chapter represents the core of thesis – discussion of the concept of fear of crime, differentiated perception of fear by different population groups and the role of residential environment and particular types of places on feeling of safety. The first part also discusses methodological issues and barriers for this research in Czechia. The second part of the doctoral thesis consists of a set of five publications focused on geography of crime and safety research. The first article reflects the development of the study of crime from the perspective of geography in Czechia, emphasizes the development of themes, methodologies and scaling levels. The remaining publications represent the results of specific empirical research on fear of crime that have been realized in various parts of Prague and its hinterland.

Key words: geography of crime – fear of crime – perception – hot spots – environment – residential environment – Prague – Czechia

1. ÚVOD: GEOGRAFIE A VÝZKUM KRIMINALITY

Kriminalita je součástí našeho života z velké části nezávisle na tom, zda chceme, nebo nechceme. Nemusíme být ani jejím přímým účastníkem, ale přesto se o ní často dozvídáme z médií nebo ze zkušeností příbuzných, přátel či známých. Ačkoliv velmi záleží na konkrétním společenském a kulturním kontextu, který je velmi odlišný v různých zemích světa, kriminalita patří z pohledu obyvatel k nejzávažněji vnímaným problémům (Lowry a kol. 2003 aj.). Pořadí problémů považovaných obyvateli za nejvýznamnější se proměňuje v závislosti na aktuálním vývoji, na vrcholku se střídá politická či ekonomická situace, korupce nebo zdravotnictví, kriminalita však stabilně zůstává na předních příčkách (Toušek 2009b). Percepce obyvatel se následně odráží i v politických programech s oblibou vyhlašujících „boj s kriminalitou“ (mj. Tomášek 2010).

Kriminalita je důležitým společenským jevem, který ovlivňuje řadu aspektů fungování společnosti i života každého člověka. Následky zločinů mohou být psychického i zdravotního charakteru, případně i ekonomické povahy, ale ve svých důsledcích mohou vést až ke snížené kvalitě života, k atmosféře strachu a nedůvěry. Kriminalita proto patří mezi významná interdisciplinární témata¹. Logicky zde dochází k tematickým i metodickým přesahům; každá z věd klade důraz na odlišné aspekty kriminality, využívá jiných metod a výzkumných postupů, způsobů interpretace, a proto přispívá k výzkumu kriminality odlišně.

Význam geografie spočívá zejména v obohacení výzkumu kriminality o prostorovou dimenzi. Za hlavní typy geografického výzkumu kriminality lze označit analýzy rozmístění kriminality a studie percepce zločinu. Analýzy rozmístění kriminality se snaží identifikovat základní prostorové vzorce distribuce kriminality v určitém prostoru. Data za kriminalitu propojují s charakteristikami lidí a prostředí a zaměřují se na hledání souvislostí a pravidelností v jejich distribuci a intenzitě (v zahraničí první výzkumy např. Guerry a kol. 1833, Quetelet 1833; v Česku podrobněji až Procházka 1925, Solnař 1931). Analýzy dílčích témat z oblasti kriminality hlouběji zkoumají např. vybrané druhy trestných činů či pachatele, častou formou jsou případové studie konkrétních území. Mezi studie percepce zločinu patří i výzkumy strachu ze zločinu², které umožňují analyzovat nejen diferenciaci v pocítování strachu

¹ Zkoumá ji řada věd, mj. kriminologie, sociologie, antropologie, sociální geografie, psychologie, trestní právo a zabývají se jí rovněž genderová studia, sociální politika či pedagogika.

² V českém akademickém prostředí se dosud neustálila terminologie, koncept *fear of crime* je překládán mj. jako strach ze zločinu (např. Vykopalová 2000, Tomášek 2010, Jíchová a Temelová 2012a, b), strach z kriminality (např. Toušek 2009a, Vykopalová 2000, Sessar 2001), ale i jako obavy z kriminality (např.

u různých skupin obyvatel³, ale zároveň vztažení tohoto vnímání k prostředí nebo konkrétním místům, resp. typům míst. Navazující analýzy rizikových míst se zaměřují i na specifičnost prostředí těchto míst, jejich fyzický stav, uživatele či závislost vnímání na denní době, roční době či pověsti místa (mj. Gordon a Riger 1989, Koskela 1999, Koskela a Pain 2000).

Strach ze zločinu představuje základní složku pocitu bezpečí ovlivňující každodenní život, využívání městského prostoru a prostorovou mobilitu jednotlivců, působí i na spokojenost obyvatel a kvalitu jejich života (mj. Herbert 1982, Ferraro a LaGrange 1987, Koskela 2003). Důležitost pocitu bezpečí dokládá i Maslowova hierarchie potřeb, ve které jej (resp. bezpečnost a ochranu v širším slova smyslu) autor řadí hned za uspokojení základních fyziologických potřeb, tedy za hlad, žízeň či teplo (Maslow 1943). Diferencovanost pocitování strachu u různých skupin obyvatel (jedinců) se projevuje v jejich odlišném vnímání prostředí, na základě čehož pro ně vznikají různá časová i prostorová omezení v jeho využívání (Koskela 1999). Příkladem může být strach pocitovaný po setmění, který výrazně zkracuje den trávený venku, či upřednostnění delší trasy před průchodem přes konkrétní nebezpečně vnímané místo/lokalitu (např. DuBow a kol. 1979, Gordon a kol. 1980, Riger a Gordon 1981, Koskela 1999). Pocitovaný strach ze zločinu je ovlivňován rovněž rezidenčním prostředím a typy míst, které se v něm nachází. Výzkum strachu ze zločinu se proto zaměřuje na identifikaci rizikově vnímaných míst i analýzu důvodů, které k tomuto vnímání vedou (mj. Gordon a Riger 1989, Koskela a Pain 2000, Cozens a kol. 2003, více viz Jíchová a Temelová 2012b).

Předkládaná dizertační práce se zabývá diskuzí vztahu mezi kriminalitou, člověkem a městským prostředím. Hlavní důraz klade na vnímání pocitu bezpečí u různých skupin obyvatel a na roli odlišného rezidenčního prostředí. Tyto faktory nejsou jediné, které ovlivňují pocitování strachu ze zločinu. Mezi další patří vliv médií či politická a ekonomická situace (a to nejen v Česku, ale globálně) a samostatným tématem jsou rovněž individuální vlastnosti každého jednotlivce, jeho emocionální naladění či typ osobnosti (vzhledem k rozsahu práce však nejsou podrobně diskutovány). Teoretická diskuse je doplněna výsledky z empirických výzkumů realizovaných v Praze a jejím

---

Marešová a Scheinost 1994, Buriánek 2001). V práci je používán překlad strach ze zločinu, zločin je zde vnímán v širším pojetí, než jak jej vymezuje trestní zákoník.

³ Nejčastěji jsou zkoumány rozdíly mezi muži a ženami, různými věkovými skupinami, ale i odlišnosti v závislosti na etnicitě, příjmu, sociálním statusu či předchozí zkušenosti s viktimizací (tzn. zkušenosti jako obětí trestného činu) apod. Blíže diskutováno v kapitole 3.1 Strach ze zločinu a charakteristiky vázané na jednotlivce.

zázemí, které přispívají k poznatkům geografie zločinu a zejména subdisciplíny strachu ze zločinu. Dizertační práce si klade následující cíle:

- I. Kriminalita patří v zahraničí k etablovaným tématům výzkumu. V českém akademickém prostředí ji hlouběji zkoumá samozřejmě kriminologie či právo, do jisté míry i sociologie, antropologie a další obory. V české geografii se téma strachu ze zločinu i geografie zločinu začalo intenzivněji studovat relativně nedávno. Jedním z cílů předkládané práce je šířeji představit koncepty související s geografickým výzkumem kriminality a diskutovat možnosti jejich aplikace na české prostředí.
- II. K výzkumu a analýze kriminality se využívají kvantitativní i kvalitativní metody a tomu odpovídající zdroje dat. V zahraničních výzkumech je kladen důraz na propojení těchto metod, které umožňuje konfrontaci subjektivního vnímání s objektivní realitou a následnou diskuzi překryvu vnímání a reality a aplikaci do praxe. V českém prostředí je možnost propojení metod omezená zejména z důvodu nedostupnosti datových podkladů v potřebném územním detailu. Dalším cílem je proto zhodnotit, jaké typy výzkumu jsou realizované v českém prostředí, jaké bariéry brání hlubšímu studiu strachu ze zločinu či analýzám rozmístění kriminality a do jaké míry ovlivňuje hlubší výzkumy kriminality datová základna.
- III. Odlišné demografické a sociální charakteristiky lze považovat za základní proměnné diferencující strach ze zločinu. Rozdíly mezi pociťováním strachu mezi muži a ženami či mezi různými věkovými skupinami jsou známé a v zahraničí tradičně zkoumané (mj. Ferraro 1995, Pain 2001, Koskela 1999), neexistuje však příliš výzkumů diskutujících rozdíly v českém prostředí. Velkou roli při pociťování strachu ze zločinu hraje rovněž předchozí negativní zkušenost s kriminalitou – viktimizace (Ferraro 1995, Pain 2001) nebo rezidenční prostředí (Smith 1984, Skogan 1986 aj.). Jedním z cílů práce je proto diskutovat předpoklad o vlivu zmíněných charakteristik na pocit bezpečí a stereotypy vázané ke konceptu strachu ze zločinu a jejich relevantnost v českém kontextu.
- IV. Strach ze zločinu ovlivňují nejen charakteristiky jednotlivců či skupin, ale i prostředí, ve kterém žijí. Rozdílná rezidenční prostředí jsou diferencovaně vnímána i vzhledem k odlišné úrovni a typu kriminality, ke které v nich dochází. Např. pro zóny centra či vnitřního města jsou typičtější násilné trestné činy (např. Nelson a kol. 2001), pro suburbánní zástavbu spíše krádeže

vloupáním (např. Temelová a kol. 2013). Rovněž existují rozdíly ve vnímání bezpečnosti různých typů míst, mezi typické příklady méně bezpečně vnímaných míst patří parky (např. Koskela 1999, Suau a Confer 2005) nebo okolí hospod a nočních podniků (např. Sherman 1995, Homel a Tomsen 1993, Eck a Weisburd 1995, Bromley a Nelson 2002). Dalším cílem předkládané práce je jednak diskutovat rozdíly v pocíťovaném strachu ze zločinu u lidí žijících v různých rezidenčních prostředích, a jednak představit typy míst vnímaných jako riziková a důvody, které k tomuto vnímání vedou.

Dizertační práce se skládá ze dvou hlavních částí. První část řeší výzkum kriminality v geografii a její metodická úskalí v českém prostředí, druhá část je tvořena souborem pěti publikací zabývajících se tematikou kriminality a strachu ze zločinu. První část nejprve představuje obecná východiska této práce a shrnuje vývoj a základní přístupy k výzkumu kriminality v geografii. Na ni navazuje kapitola diskutující koncept strachu ze zločinu a faktory ovlivňující jeho pocíťování a úroveň. Výzkum strachu ze zločinu je součástí geografie zločinu, pro dizertační práci však představuje ústřední téma, proto je mu věnována větší pozornost. Kapitola se zaměřuje na diferencované vnímání strachu ze zločinu různými skupinami obyvatelstva a na vliv rezidenčního prostředí a konkrétních typů míst na pocíťování strachu. V závěru první části jsou diskutovány metodické problémy a bariéry výzkumu v českém prostředí. Druhá část, tvořená souborem vlastních publikací, představuje hlubší sondy do tematiky kriminality a strachu ze zločinu a výsledky konkrétních empirických výzkumů.

2. KRIMINALITA, ČLOVĚK A PROSTŘEDÍ

Kriminalitu rozhodně nelze považovat za výdobytek moderní doby, první zločiny jsou staré jako lidstvo samo. S vývojem společnosti se ovšem postupně měnily hodnoty a normy, vznikaly trestní kodexy a systémy hodnotící závažnost jednotlivých přestupků proti společenskému řádu⁴. Pohled na zločinnost/kriminalitu i na konkrétní zločiny se postupně vyvíjel. Například k činům v dřívější době v západním světě považovaným za velmi těžké zločiny (např. cizoložství) se v současné době alespoň z pohledu trestního zákona přistupuje výrazně mírněji. Postoj ke kriminalitě je ovlivněn nejen společenským vývojem, ale i osobou, která na kriminalitu nazírá, a její pozicí ve společnosti. Mohou tak existovat diametrální rozdíly v závislosti na individualitě každého jedince, na jeho společenském, náboženském, kulturním a rodinném zázemí, osobnosti i hodnotách. Odlišné posuzování kriminality lze rovněž očekávat i u různých aktérů v oblasti bezpečnosti či rozhodování (policisté, zástupci justice, politici), či u zástupců různých vědních oborů (kriminologie, sociologie, trestní právo, sociální geografie). Řada vědců proto upozorňuje na důležitost vymezení a definic pojmů při studiu kriminality (např. Herbert 1982).

Vazba mezi kriminalitou, člověkem a prostředím představuje jedno z ústředních propojení ve výzkumu kriminality. Zatímco spojení mezi kriminalitou a člověkem je zřejmé, význam prostoru a prostředí byl dlouhodobě nejen v kontextu výzkumu kriminality opomíjen (mj. Herbert 1989). Fenoménu prostoru se výrazně začala věnovat až geografie, která jej vnímala jako důležitý faktor a studium prostorového kontextu a vazeb zdůrazňovala. Obdobně význam prostředí je dobře reflektován vůči společnosti jako celku již dlouhodobě, ale ve vztahu ke kriminalitě se dlouho profiloval. Největšího rozvoje dosáhly studie zkoumající vztah kriminality a prostředí v období od 80. let 20. století v souvislosti s environmentální kriminologií⁵ (Herbert a Hyde 1985).

Přístupy ke studiu kriminality se výrazně proměňovaly, teoreticky i metodicky, z pohledu zkoumaných témat, územních měřítek i použitých metod. Od prvotních prací z 19. století zaměřených primárně na zobrazení regionální distribuce zločinu či

---

⁴ Mezi první dochované trestní zákoníky patří sice Chammurapiho zákoník ze starověkého Egypta či zákoník Tortýny a Solonovo zákonodárné dílo ze starověkého Řecka, ale již dříve nesporně existovala nepísaná pravidla kmenového života apod.

⁵ Environmentální kriminologie velmi výrazně ovlivnila i geografický výzkum kriminality. Její zájem se soustředí na trestné činy a okolnosti, které se k nim váží, důraz je proto kladen nejen na pachatele, oběť či samotný čin, ale rovněž na čas, prostor či další specifika (shrnuje např. Wortley a Mazerolle 2011). Právě svým důrazem na prostor se řada dílčích konceptů a teorií stala inspirujícími pro geografii (viz dále v kapitole 2.2.1 Geografie zločinu a základní koncepty).

jeho struktury se zájem postupně přesunul k detailnějším studiím (nejdříve lokalit, pak i míst) a zároveň se rozrostlo množství zkoumaných témat (výzkum strachu ze zločinu, pohyb pachatelů v prostoru apod.). V souvislosti se změnami v paradigmatech vědy se rovněž rozšířila škála metodických přístupů, zejména o kvalitativní techniky, které hrály velkou roli zejména v období ovlivněném environmentální kriminologií. Základní přehled konceptů, které se podílely na formování geografie zločinu, přibližuje následující kapitola, výzkumu strachu ze zločinu se následně věnuje samostatná kapitola.

2.1 Geografie zločinu a základní koncepty

Geografie zločinu se ustavila jako samostatná odnož geografie relativně pozdě, až v závěru 60. let 20. století. Studie využívající při výzkumu kriminality geografický přístup však existovaly již v dřívějších dobách a lze je považovat za předchůdce či inspirační zdroje pro geografii zločinu. Patří mezi ně jednak tzv. evropští kartografičtí kriminalisté⁶, dále pak výzkumy chicagské školy a jejích následovníků.

Evropští kartografičtí kriminalisté 19. století se ve svých výzkumech zaměřovali zejména na analýzy úrovně kriminality v různých územních jednotkách (např. Ducpétiaux 1827, Russell 1847), na rozložení vybraných druhů kriminality (mj. Parent-Duchatelet 1837, Greg 1839) a na hledání vazeb mezi intenzitou kriminality a dalšími charakteristikami obyvatelstva či prostředí (Guerry a kol. 1833, Quetelet 1833, Rawson 1841 aj.). V první polovině 20. století se na rozvoji výzkumu kriminality významně podílela chicagská škola sociologie města. V kontextu kriminality patří k jejím nejvýznamnějším výstupům teorie sociální disorganizace (*social disorganisation theory*)⁷ a práce Shawa a McKaye (1942) zkoumající vliv lokálního prostředí na kriminalitu, resp. delikvenci⁸. Výzkumníci chicagské školy studovali kriminalitu v rámci města, na úrovni širších oblastí ve městě založených na Burgessově zonálním modelu (Burgess 1925 [1928]) i na úrovni menších lokalit, kdy mj. využívali etnografické studie (např. studie gangů od Thrashera 1927 [1963], 1928, či Whyta 1943 [1993]). Distribuce kriminality v prostoru a vztahů mezi úrovní

⁶ Uvedené označení používá již Herbert (1982), v současnosti Chainey a Ratcliffe (2005) či Barberet a Joutsen (2010). Práci evropských kartografických kriminalistů shrnuje např. Weisburd a kol. (2009), blíže pak i článek Jíchové (2013), který je součástí této dizertační práce.

⁷ Teorie sociální disorganizace poukazuje na souvislost ekonomické deprivace, fyzického úpadku, vysoké migrace obyvatel a dalších jevů s distribucí a úrovní kriminality a patologickými jevy (Fyfe 2000). Obroda postupů a konceptů využívaných chicagskou školou, např. teorie sociální disorganizace, nastala zejména v posledním dvacetiletí 20. století (např. Sampson a Groves 1989). Navazující práce ale pracují s některými faktory, které teorie opomněla, např. se sousedskou sociální kontrolou.

⁸ Více např. Jíchová a Temelová (2012b).

kriminality a dalšími charakteristikami byly rovněž analyzovány formou areálových a ekologických studií (přehled viz Baldwin 1979, Herbert 1982).

Obrat ve výzkumu kriminality a vstup geografů přináší přelom 60. a 70. let 20. století. Toto období je spojeno se zpomalením ekonomického růstu, po kterém následovaly ekonomické krize a nárůst sociálních problémů. Snaha vědců se zaměřuje na hledání příčin problémů a jejich řešení, ale tehdejší vědecké postupy (zejména prostorová věda) jej nenabízejí. V kombinaci s děním ve společnosti (emancipační hnutí, národní hnutí, boj za lidská práva apod.) ústí kritika prostorové vědy v hledání alternativních přístupů k výzkumu, později označovaných jako postpozitivistické směry. Alternativy jsou hledány i ve výzkumu kriminality. LeBeau a Leitner (2011) zdůrazňují základní faktory, které zapříčinily zájem geografů o téma kriminality. Řadí mezi ně: zájem o sociální nepokoje z 60. let vyvolané mj. růstem kriminality a rozpadajícího se systému soudnictví; motivaci uplatnění geografie při řešení problémů s kriminalitou; existenci zejména vládních zdrojů na podporu aktivit směřujících k řešení v oblasti kriminality; rozvoj technologií, zejména počítačů a vizualizačních technik; a existenci vzoru – skupiny geografů kolem „nového“ tématu, jednou z ústředních postav se stal Američan Keith D. Harries⁹.

Nejen geografové na konci 60. let 20. století zkoumají kriminalitu, výrazně se profilují i jiné obory a je zřejmá úzká vazba na další vědecké skupiny, např. sociology, architektky či územní plánovače. V různých oborech se studují obdobná dílčí témata, využívají se podobné metody a způsoby sběru dat (tento trend je ve výzkumu kriminality typický až do současnosti). V 70. letech současně přichází i značná kritika geografie zločinu, zejména ze strany neomarxistických geografů. Například Richard Peet (1975) poukazuje mj. na nedostatečné zaměření na hledání příčin kriminality, na problematičnost využití statistik, a na tendenci vědců vybírat si jen některá témata z oblasti kriminality. Obdobně Lowman (1986) kritizuje selektivnost výběru kriminologických teorií geografie či analýzy úzce diskutující kriminalitu, bez vlivu dalších faktorů a na ni provázaných jevů, či opomenutí vlivu důležitých oblastí, např. práva a kontroly. Geografie zločinu zaměřená na prostorové analýzy ustupuje v následujícím období do pozadí (LeBeau a Leitner 2011), ale řada dílčích témat se rozvíjí v rámci jiných oborů. Zájem vzbuzuje zejména environmentální kriminologie (Herbert a Hyde 1985), jež se zabývá zločiny a studiem okolností vedoucích k jejich páčání. Rozvíjí se proto zájem o studium konkrétních lokalit, výzkum specifických

---

⁹ Keith D. Harries je geograf zabývající se zejména sociálními tématy, kriminalitou a spravedlností. Mezi jeho známější práce o kriminalitě patří *The Geography of Crime and Justice* (1974), *Crime and the Environment* (1980) nebo *Cities and Crime: A Geographical Model* (1976).

míst a sociálně-prostorových vztahů. Mezi ústřední koncepty, které se nejvýrazněji projeví v rámci geografie zločinu, patří teorie rutinních aktivit (Cohen a Felson 1979, Felson a Clarke 1998, Felson 2011), teorie struktury trestné činnosti (Brantingham a Brantingham 1984, 1993, 2011) nebo koncept prevence kriminality prostřednictvím designu prostředí (Jeffery 1971, Newman 1972).

Teorie rutinních aktivit klade důraz na do té doby opomíjený prostorový a časový kontext kriminálních činů, upozorňuje na nutný souběh podmínek vedoucích k uskutečnění zločinu: kromě přítomnosti motivovaného pachatele, potenciální oběti a nepřítomnosti tzv. ochránce je nezbytné vhodné místo a čas (Cohen a Felson 1979). Prostorem se zabývá rovněž teorie struktury trestné činnosti, která se zaměřuje na prostorové a časové uspořádání kriminality. Zdůrazňuje, že rozmístění kriminality v prostoru a čase není náhodné, upozorňuje na vliv rezidenčního prostředí, sociálních skupin i denních aktivit a života jednotlivců na rozmístění kriminality (Brantingham a Brantingham 2011). Na tuto teorii navazuje koncept tzv. *hot spots* poukazující na existenci míst s větší koncentrací kriminálních aktivit. Kromě identifikace těchto „horkých míst“ se výzkumy zaměřují na odhalení příčin výraznější koncentrace kriminality (Sherman 1995, Block a Block 1995, Anselin a kol. 2011 aj.). Manželé Brantinghamovi (1995, 2011) rozlišují dva základní typy takovýchto míst, tzv. *crime generators*, místa poskytující vhodné příležitosti pro spáchání zločinu, a tzv. *crime attractors*, místa cíleně vybíraná pachateli pro spáchání zločinu¹⁰. Koncept prevence kriminality prostřednictvím designu prostředí zdůrazňuje vliv kvality rezidenčního prostředí na úroveň kriminality a zejména na její vnímání lidmi, zároveň doporučuje konkrétní úpravy prostředí, které fungují jako prevence kriminality (Jeffery 1971, Newman 1972).

Od 90. let 20. století a zejména po přelomu 20. a 21. století začíná být kriminalita intenzivněji zkoumána i mimo tradiční oblast západních zemí. Objevují se studie ve zbytku Evropy, v Asii, Latinské Americe či Africe (např. Keil a kol. 1996, Shaw 1997, Bourguignon 1999, Dupont 1999). Rozvíjí se nejen tradiční témata výzkumu geografie zločinu jako prostorové rozložení a struktura kriminality¹¹, případové studie lokalit či mikrostudie, ale znovu roste popularita konceptu strachu ze zločinu. Objevují se i nová, spíše okrajová témata, např. Wallace (2009) diskutuje roli vizualizace a estetiky při mapování kriminality, May (2010) zase analyzuje využití prostředí měst v „zombie filmech“. Poměrně rozsáhlá pozornost je věnována tematicce světového terorismu:

---

¹⁰ Blíže v kapitole 3.2 Strach ze zločinu a prostor.

¹¹ Na rozvoji geografie zločinu se podílí i masovější využívání geografických informačních systémů a mapových a analytických softwarových aplikací nejen ve vědě, ale zejména v praxi.

v posledních letech mu bylo věnováno několik monotematických čísel odborných časopisů (např. *British Journal of Criminology* 50, č. 4, 2010), důležitý aspekt představuje i jeho percepce obyvateli (např. Pain 2009).

2.2 Metodická východiska

Prostorové analýzy kriminality a studie percepce zločinu představují dva základní typy geografického výzkumu kriminality. Liší se nejen v konkrétním tematickém zaměření, ale také ve zdrojích dat a používaných metodických postupech. Zatímco prostorové analýzy jsou primárně zaměřeny na studium rozmístění kriminality a základními zdroji dat jsou statistiky kriminality, výzkumy percepce zločinu se zaměřují na vnímání zločinu (kriminality) lidmi prostřednictvím výběrových šetření. Každý zdroj dat i metodický postup má svá omezení, již Peet (1975) či Herbert (1982) upozorňují na nedostatky a neúplnost kriminálních statistik, na úskalí výzkumu percepce zločinu v podobě interpretace subjektivních odpovědí, omezeném vzorku populace zachyceném ve výzkumu, vhodnosti využití některých metodických postupů apod. (viz též Hale 1996, Williams a kol. 2000, Tomášek 2010 aj.).

Zejména od 80. let 20. století se ve výzkumu častěji využívají kombinace různých metod a zdrojů informací. Tento přístup, nazývaný triangulace metod nebo metodologická triangulace, je typický nejen pro výzkum kriminality, ale pro sociální vědní disciplíny obecně¹². V české geografii je tento trend v posledních letech též reflektován (mj. Trávníček a Trojan 2008, Jíchová a Temelová 2012a, Temelová a kol. 2013; shrnuje např. Ouředníček a kol. 2009). Využití triangulace metod ve výzkumu kriminality umožňuje porovnat výsledky zjištěné různými metodami nebo doplnit poznatky, které jinými metodami nelze zjistit. Například viktimologické studie se zaměřují na odhalení neohlášených trestných činů, šetření mezi obyvateli zase na vnímání bezpečnosti, a přináší tak poznatky, které nelze zjistit např. ze statistiky kriminality. Následující kapitola představuje používané metody a zdroje dat ve výzkumu kriminality a bariéry pro aplikaci některých metod v českém výzkumu. Hlavní důraz je kladen na výzkum percepce, který je jádrem této dizertační práce.

2.2.1 Prostorové analýzy kriminality

Mezi typické výstupy analyzující kriminalitu patří v 19. a po značnou část 20. století prostorové analýzy kriminality, které se zaměřily na identifikaci a následně na diskusi odlišností v prostorovém rozmístění kriminality (Weisburd a kol. 2009). Pozornost byla věnována též diferenciaci struktury kriminality a jejího vývoje v různých prostorových jednotkách či hledání vazeb mezi úrovní kriminality a dalšími proměnnými (mj. Guerry a kol. 1833, Quetelet 1833, Rawson 1841). Největšího

¹² Tzv. triangulace metod je založena na zkoumání jednoho jevu různými metodami, datovými zdroji, různými výzkumníky, s různým teoretickým zázemím apod. Její využití podporoval např. sociolog Denzin (1977 [1989]), v Česku ji popisuje např. Hendl (2005). Její aplikaci přímo v geografii analyzovali např. Baxter a Eyles (1997).

rozkvětu dosáhly analýzy dat v období po druhé světové válce v souvislosti s kvantitativní revolucí a rozvojem počítačů; pro toto období je typické využití areálových a ekologických studií (Herbert 1982). Zatímco areálové studie se zaměřovaly na identifikaci vzorců kriminality v prostoru, ekologické studie hledaly korelace mezi úrovní kriminality a dalšími zejména socioekonomickými ukazateli obyvatelstva a území¹³ (shrnuje např. Baldwin 1979). Prostorové analýzy kriminality se zpracovávají rovněž v současné době, jejich obliba roste zejména v zemích, kde nebyly dříve v takové míře realizovány. Objevují se studie z Asie (např. Liu 2005, Thangavelu a kol. 2013), Afriky (Marenin a Reisig 1995, Demombynes a Özler 2005 aj.), Latinské Ameriky (Hojman 2004, Soares a Naritomi 2010 aj.) i východní, střední či jižní Evropy (mj. Lubelcová 1996, Michálek 1998, 2009, 2010, Ceccato 2009, Cracolici a Uberti 2009). Významnou měrou se na stálém využívání prostorových analýz podílí technologický rozvoj¹⁴. Velkou roli hrají zejména geografické informační systémy a nové softwary, které usnadňují nejen sběr a správu dat, ale i jejich následné analýzy (mj. Anselin a kol. 2011, LeBeau a Leitner 2011).

Prostorové analýzy kriminality jsou založeny na analýze kvantitativních dat. V 19. století byly ve studiích využívány jak jednoduché statistické metody (přepočítání trestných činů na obyvatele apod.), tak složitější postupy zkoumající korelace mezi různými proměnnými. Například Guerry a kol. (1833) zkoumali vazby mezi bohatstvím a kriminalitou, mezi další proměnné patřil věk, pohlaví či etnicita pachatele, vliv klimatu, hustoty zalidnění apod. (např. Quetelet 1833, Rawson 1841; shrnuje Weisburd a kol. 2009 či Jíchová 2013). V analýze kvantitativních dat pokračují i areálové a ekologické studie, které však díky rozvoji technologických možností (zejména zpracování pomocí počítačů) aplikují složitější statistické modely a multivariální techniky. Zpočátku jsou často využívány faktorové či regresní analýzy, které ale neobsahují vazbu na prostor (shrnuje Herbert 1982, Ratcliffe 2010). Až následně se ve studiích aplikují metody reflektující význam polohy, např. prostorová autokorelace, která uvažuje polohu jednotky a její vazbu na sousední jednotky (blíže např. Cliff a Ord 1970, Brown 1982), nebo geograficky vážená regrese (např. Brunsdon a kol. 1996, Cahill a Mulligan 2007, Wheeler 2007)¹⁵.

¹³ Časté bylo např. zkoumání vazby na stupeň urbanizace či hustotu zalidnění (rozebírá např. Michálek 1998).

¹⁴ LeBeau a Leitner (2011) považují technologický rozvoj za jeden z hlavních důvodů rozvoje zájmu o geografii zločinu, a to jak v 60. letech 20. století, tak při opětovném nárůstu od 80. let 20. století.

¹⁵ Mezi dalšími metodami využívanými při analýzách kriminality jsou zmiňovány např. Moranovo I (Moran 1950, Anselin 1996 aj.), tzv. prostorové elipsy (Craglia a kol. 2000) nebo LISA – *Local indicators of Spatial Association* (např. Anselin 1995).

Další technologický rozvoj analytických a mapových softwarů a zejména geografických informačních systémů umožnil prohloubit analýzy a hledat pravidelnosti mezi rozmístěním trestných činů a různých dalších jevů, institucí apod. v konkrétních lokalitách (LeBeau a Leitner 2011). Příkladem jsou práce analyzující časovou a prostorovou dynamiku rozmístění vybraných trestných činů (Weisburd a kol. 2004), jejich vazbu na blízkost hospod a barů (např. Block a Block 1995), nebo studie řešící ideální rozmístění venkovního osvětlení pro zvýšení pocitu bezpečí (Pain a kol. 2006). Mezi nejznámější využívané softwarové programy patří *Spatial and Temporal Analysis of Crime* (STAC) aplikující centrografii a clusterový algoritmus (blíže např. Block 1995, Craglia a kol. 2000, LeBeau a Leitner 2011), *CrimeStat*, software pro analýzu míst trestných činů (blíže Levine 2006) či *GeoDa* (např. Anselin a kol. 2006, Leitner a Brecht 2007).

V českém výzkumu se dlouho využívaly spíše jednodušší statistické metody hodnocení kriminality založené např. na přepočtu kriminality na počet obyvatel (Zucker 1894, L. K. 1897 aj.). Aplikace složitějších statistických postupů obsahují až práce z 60. a 70. let 20. století, které využívají například přepočtů trestných činů přes skóre a „míru nebezpečnosti“ (např. Jüttner 1968, Karabec 1973¹⁶) či znázorňují dynamiku kriminality a prognózy jejího vývoje (Musil a Tichá 1977). Až v posledních letech se v českém kontextu rozvíjejí složitější metody hodnocení kriminality a jejího rozmístění, což ovlivnil zlepšený přístup k datům¹⁷. Pro analýzy kriminality se využívají statistické metody jako regresní analýza (např. Kolbábek 2007), ale také metody prostorové autokorelace (Jířová a Novák 2013¹⁸). Zároveň začíná být analyzováno rozložení trestných činů nejen za příslušná policejní oddělení, ale i za přesná místa, kde k činům došlo (Ivan a Horák 2012). I v českém výzkumu kriminality se tak rozvíjí využití geografických informačních systémů, které představují velký potenciál do budoucna i možnost, jak se přiblížit studiím realizovaným v současné době v zahraničních výzkumech.

---

¹⁶ Karabec (1973) je jedním z prvních, který v českém kontextu zkoumá kriminogenní faktory na základě analýzy dat. Poukazuje mj. na vliv industrializace, urbanizace, růstu populace, vnitřní migrace, sociální mobility či technologických změn.

¹⁷ Například realizaci dále diskutovaného výzkumu Ivana a Horáka (2012) umožnilo získání dat za kriminalitu s konkrétní lokalizací trestných činů na základě spolupráce mezi Magistrátem města Ostravy, Policejním Prezidiem ČR a Krajským ředitelstvím policie ČR.

¹⁸ Tato metoda byla využita v rámci vysokoškolského projektu „Prostorová diferenciacie kriminality a její podmíněnosti v České republice“ podpořeného Grantovou agenturou Univerzity Karlovy, jehož hlavní řešitelkou je Jana Jířová, autorka této dizertační práce. Výstupy byly prezentovány mimo jiné na konferenci *Association of American Geographers*, Los Angeles.

Pro výzkum kriminality v 19. století byly typickými zkoumanými jednotkami především větší územní celky, např. regiony Francie či hrabství Anglie (např. Quetelet 1833, Neison 1846, Russell 1847). Z hlediska měřítka výzkumu na ně navazují areálové a ekologické studie poválečného období, které se zaměřují na analýzy na úrovni států či regionů (shrnuje Baldwin 1979, Herbert 1982). Mezi první studie zkoumající kriminalitu ve městě patří Burtova analýza bydlišť delikventů v Londýně (Burt 1923), známější jsou ovšem práce představitelů chicagské školy analyzující kriminalitu jak v širších oblastech města (zónách¹⁹), tak v konkrétních lokalitách (např. Park 1925, Shaw a McKay 1942). Nová obliba studií kriminality menších území, na úrovni města a zejména lokalit, ulic či konkrétních míst přichází v období od 80. let 20. století. V souvislosti s rozvojem geografických informačních systémů se práce zaměřují na detailní mapování míst trestných činů (Weisburd a kol. 2004, Ceccato a Oberwittler 2008, Leitner a kol. 2011).

V českém prostředí ve studiích z 19. století nalezneme analýzy kriminality maximálně do úrovně Zemí Koruny české (např. Zucker 1894, L. K. 1897), podrobnější členění za okresní soudy je využito např. v práci Scholze (1927) zaměřené na mladistvé delikventy²⁰. Až v 60. letech u nás začaly pravidelně vycházet statistiky kriminality, které umožňovaly analýzy distribuce kriminality, ročenky byly dostupné v detailu za kraje, ale výzkumníci pracovali i s daty v detailu okresů²¹ (např. Karabec 1973). Oproti zahraničí, kde je měřítková škála výzkumů kriminality v současnosti poměrně pestrá a objevují se studie na úrovni států (Andrienko a kol. 2010, Soares a Naritomi 2010 aj.), regionů (Buonanno a Leonida 2009, Dininio a Orttung 2005 aj.), měst, lokalit i menších území (Nelson a kol. 2001, Griffiths a Chavez 2004, Weisburd a kol. 2004, Ratcliffe 2010 a další), je výzkum v Česku omezenější. Zpracovávány jsou zejména analýzy intenzity a struktury kriminality v územním detailu krajů a dále analýzy na úrovni měst, které slouží pro potřeby Policie ČR, městské policie či jako případové studie v akademické sféře (např. Rozum a kol. 2005, Jíchová a Temelová 2012a, Ivan a Horák 2013). Studie zaměřené na analýzy vývoje a struktury kriminality ve vazbě na sociodemografické, ekonomické i jiné charakteristiky ve větším územním detailu téměř chybí. Na úrovni okresů se takovýmto analýzám věnovali například Bartoňová (1996) či Kolbábek (2007). Kamenický (2007) sice analyzoval data za kriminalitu na úrovni jednotlivých obvodních oddělení policie, ale nezkoumal korelace s dalšími

---

¹⁹ Zóny vycházely ze zonálního modelu Burgess (1925 [1928]).

²⁰ Vývoj výzkumu kriminality na českém území shrnuje článek Jíchové (2013), který je součástí dizertační práce.

²¹ Data za kriminalitu v úrovni okresů obsahovaly kriminální statistiky Veřejné bezpečnosti, jednalo se však o interní materiály a přístup k nim byl omezený.

proměnnými. Obvodní (resp. místní) oddělení policie analyzoval na příkladu Prahy Čermák (2008) a Temelová a kol. (2012), využívány jsou rovněž pro analýzy konkrétních lokalit²² (např. centra a vnitřního města v Praze Jíchová a Temelová 2012a, b). V letech 2012–2013 byl na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje realizován grantový projekt věnující se právě kriminalitě na úrovni obvodních oddělení policie²³. Jeho cílem bylo odhalit prostorové vzorce kriminality a souvislosti mezi úrovní kriminality a dalšími charakteristikami populace či prostředí. I přes nevýhody a úskalí, které přináší analýza na lokální úrovni (např. nejasné hranice obvodů, různorodost území a obyvatelstva v rámci jednoho obvodu, ale i populační a územní diverzita souboru OOP apod.), lze výsledky interpretovat s ohledem na lokální specifika území lépe než při analýzách dat za rozsáhlé nesourodé jednotky.

Pro prostorové analýzy kriminality představují v Česku základní zdroj statistiky kriminality²⁴, doplněné o další statistiky o populaci a prostředí (např. sčítání lidu, domů a bytů, statistika pohybu obyvatelstva, nezaměstnanosti apod.). Při interpretaci dat pocházejících ze statistik kriminality je nezbytné vzít v úvahu, že tato data neinformují o veškeré spáchané kriminalitě, ale pouze o kriminalitě registrované. Součástí skutečné kriminality je tzv. latentní neboli skrytá kriminalita, tedy kriminalita nezachycená statistikami²⁵ (např. Marešová a Scheinost 2001). U některých trestných činů může i několikanásobně převyšovat zjištěný počet trestných činů²⁶. Vliv na statistiku má rovněž samotné prvotní posouzení, zda se jedná o přestupek či trestný čin (mj. Kamenický 2007)²⁷. Dalším důležitým faktorem, který nelze opomenout při

---

²² S detailnějšími daty pracuje rovněž výzkum trestného činu loupeže realizovaný na Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, pozornost věnuje i časovým a prostorovým aspektům loupeží (Rozum a kol. 2005).

²³ Vysokoškolský projekt „Prostorová diferenciacie kriminality a její podmíněnosti v České republice“ byl podpořený Grantovou agenturou Univerzity Karlovy a jeho hlavní řešitelkou je Jana Jíchová, autorka této dizertační práce.

²⁴ V Česku lze rozlišit dvě základní statistiky kriminality: policejní a státních zastupitelství. Statistiky se mohou lišit, např. v samotném počtu trestných činů, jelikož zatímco do policejních statistik jsou zapisovány trestné činy na počátku trestního řízení, pak statistiky státních zastupitelství je zachycují až na jeho konci (např. Marešová 2006).

²⁵ Někteří autoři rozlišují tzv. černá a šedá čísla. „Černá čísla“ představují trestnou činnost, o které se trestní orgány nedozvědí (příp. lze oddělit ještě činnost, o které vědí, ale je z různých důvodů zatajena). Šedá čísla představují trestné činy, u kterých se nepodařilo vypátrat pachatele (např. Řehoř 2007).

²⁶ Podle dlouhodobých výsledků výzkumů (např. Marešová a Scheinost 2001, Martinková 2007) je velká latence zřejmá např. u krádeží prostých zahrnujících mj. kapesní krádeže. Typickým důvodem nehlášení krádeží je např. nedůvěra v nalezení pachatele či tak nízká finanční ztráta, že lidé upřednostní ušetřit čas nehlášením.

²⁷ Od roku 2009 se ve statistikách opětovně začaly rozlišovat přečiny a zločiny v rámci trestných činů. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné trestní činy s horní hranicí sazby do 5 let odnětí svobody podle trestního zákona (Trestní zákoník § 14 Přečiny a zločiny).

analýzách dat a jejich interpretacích, představují změny zákonů a legislativy, které mohou způsobit výkyvy ve statistikách kriminality²⁸.

Statistiky kriminality je možné i přes výše zmíněné nedostatky či bariéry stále považovat za jeden ze základních zdrojů dat o kriminalitě. Umožňují identifikovat základní trendy v rozložení kriminality v čase a prostoru a prostřednictvím analýz dalších sociodemografických dat rovněž složitější vztahy mezi kriminalitou, obyvatelstvem i prostředím. Potenciál pro rozvoj výzkumu kriminality v Česku představuje zejména využití GPS souřadnic při analýzách kriminality či detailnější studie menších územních jednotek. Předpokladem je ovšem úzká spolupráce s policejními orgány, která umožní přístup k potřebným datům.

2.2.2 Výzkum percepce zločinu

Výzkumy percepce zločinu zkoumají, jak lidé vnímají a prožívají zločin. První takovéto výzkumy se objevují v západních zemích v 60. letech 20. století. Zaměřují se zejména na hodnocení postojů obyvatel ke stavu kriminality a využívají především jednoduchá dotazníková šetření či výsledky národních výzkumů (Biderman 1967, Furstenberg 1971 aj.). Od 80. let 20. století se na rozšíření výzkumu percepce zločinu výrazně podílel rozmach šetření strachu ze zločinu a vliv environmentální kriminologie. Tematické rozšíření výzkumu a jeho zaměření na studium různých aspektů strachu ze zločinu se odrazilo i ve škále používaných metod (Smith 1984). V tomto ohledu je zdůrazňován přínos feministicky orientovaných geografek (Listerborn 2002). Zejména od 90. let 20. století postupně roste četnost výzkumů percepce zločinu v různých částech světa²⁹ a výsledky jsou rovněž implementovány do městské agendy (Mangen 2004 aj.). Zároveň se objevují studie specifických skupin obyvatel, které byly v předchozích výzkumech pocitu bezpečí spíše opomíjeny, např. gayové a lesby (Herek a kol. 1999, Moran a kol. 2003) či lidé bez přístřeší (Lupton 1999, Radley a kol. 2006).

Na rozdíl od prostorových analýz kriminality využívají výzkumy percepce zločinu především měkkí data získávaná pomocí škály metod. Volba metody sběru dat je závislá na cílové populaci, kterou mohou být rezidenti, uživatelé studovaného území či významní aktéři v oblasti bezpečnosti (např. zástupci policie, odborů zaměřených na prevenci kriminality a jiné odborníci). U výzkumu percepce obyvatel/uživatelů zkoumaných lokalit jsou nejčastěji realizovaná dotazníková šetření (Warr 1985, 1990,

---

²⁸ Marešová uvádí mezi výraznými legislativními změnami zvýšení minimální škody u majetkových trestných činů z 2000 Kč na 5000 Kč (Marešová 2001) či změnu posuzování řízení bez řidičského průkazu jako trestného činu (Marešová 2008).

²⁹ Blíže viz kapitola 3. Strach ze zločinu.

Levi 2001, Hubbard 2003 aj.) a rozhovory (např. Valentine 1990, Koskela 1999, Lupton 1999, Koskela a Pain 2000, Smith 2010). Výjimkou ale nejsou ani mentální mapy percepce zločinu obyvateli (mj. Nasar a Fisher 1993, Matei a kol. 2001) či tzv. metoda *focus group*³⁰, využívaná především při hodnocení postojů ke kriminalitě/zločinům u aktérů v oblasti bezpečnosti (Lupton 1999, Moran a kol. 2003 a další). Ve výzkumech percepce bezpečnosti se uplatňují rovněž metody terénního šetření, pozorování či obsahové analýzy³¹ (např. Skogan a Maxfield 1981, Heath a Gilbert 1996, Perkins a Taylor 1996, Koskela a Pain 2000).

Řada z výše zmíněných způsobů sběru dat je využívána i ve výzkumu percepce zločinu v Česku. Podobně jako v zahraničí patří mezi typické metody sběru dat dotazníková šetření realizovaná s populací (např. Buriánek 2001, Schmeidler 2002, Jíchová a Temelová 2012a, b, Toušek a Hejnal 2011) či rozhovory s aktéry v oblasti bezpečnosti (mj. Jíchová a Temelová 2012a, b, Toušek 2012). Takřka vůbec se však neobjevují rozhovory realizované s obyvateli či uživateli určitých lokalit, které umožňují hlubší výzkum percepce zločinu³². Výjimku představují tzv. viktimologické studie³³ zaměřené na výzkum obětí trestných činů, ve kterých se využívá jak dotazníkových šetření, tak hloubkových rozhovorů (např. Martinková 2007) nebo studie vězeňské populace, při které byly využity rozhovory spolu s mentálními mapami (Koubalíková 2011). Tyto práce se ovšem detailněji nezabývají prostorovou diferenciací. Používána jsou rovněž vlastní terénní šetření (Schmeidler 2002, Jíchová a Temelová 2012a, b) či metoda *focus group* (Toušek 2012).

Výzkum percepce zločinu se od jednodušších analýz dotazníkových šetření (například pomocí multivarietních analýz, Hartnagel 1979, Gordon a kol. 1980) propracoval až ke složitým statistickým modelům, které hodnotí vliv různých charakteristik na pociťovaný strach. Mezi nejznámější patří model Garofala, který zahrnuje např. pozici ve společnosti, stav kriminality či předpokládaná rizika (více Garofalo 1981), nebo sociálně psychologický model Wurffa a kol. (1989) zdůrazňující psychologické aspekty strachu³⁴. Model Ferrara a LaGrangeho (1987) navazující na model DuBowa a kol.

³⁰ Metoda *focus group* (někdy překládáno jako fokusní skupina, skupinová diskuse apod.) patří mezi kvalitativní metody. Je založena na řízené diskuzi cíleně vybrané skupiny lidí na předem dané téma, důraz je kladen na psychologické aspekty (prostředí místnosti, atmosféra apod.). Více např. Hendl (2005).

³¹ Warr (2002) zmiňuje ještě metodu monitorování fyziologických procesů vyvolaných strachem.

³² Na Slovensku využily metody dotazníkového šetření, rozhovorů i mentálních map ve výzkumu strachu ze zločinu na sídlišti Petržalka v Bratislavě Rochovská a Madzinová (2009).

³³ V roce 1992 a následně 1996 se naše země zúčastnila mezinárodního viktimologického výzkumu, který poskytl zejména informace o míře viktimizace jednotlivých trestných činů, ohlašování spáchaných trestných činů apod. (podrobněji např. Vykopalová 2000, Marešová a Scheinost 2001).

³⁴ Další modely, jako model interpretace rizik (*risk interpretation model*), přibližuje kniha Ferrara (1995).

(1979) rozlišuje obecnou a osobní úroveň percepce (tzn. úroveň orientovanou na komunitu, společnost a na vlastní osobu) a pracuje se škálou kognitivního až emotivního pocíťování strachu³⁵. Jejich upravený model v Česku využili pracovníci Centra aplikované antropologie a terénního výzkumu v případových studiích vnímání bezpečnosti (více Toušek a Hejnal 2011, Toušek 2012). Mezi jiné modely aplikované v Česku patří kriminologický model strachu ze zločinu, ve výzkumu Pechačové a kol. (1998) jsou klasické proměnné jako věk, vzdělání, bohatství, zdraví či předchozí viktimizace doplněny o vliv důvěry ve vládu na pocíťování strachu.

Případové studie z oblasti kriminality byly dříve využívány spíše v rámci kriminologie či sociologie (Sutherland 1937, *The Professional Thief*). Kriminalita v nich nepředstavovala hlavní oblast výzkumu, ale spíše dokreslovala situaci, například komplexní obraz určité čtvrti či komunity jako Whytova etnografická studie gangů *Street Corner Society* (1943 [1993]) nebo Mayhewova (1861 [2009]) studie o podsvětí Londýna a jeho kriminálního života. Naopak za případové studie z oblasti kriminality lze označit práce vědců chicagské školy. Shaw a McKay (1942), kteří analyzovali rozmístění bydlíšť mladistvých delikventů a jejich pohyb v prostoru³⁶, v Evropě, konkrétně v Londýně, se obdobnému tématu věnoval Burt (1923). Vhodnost využití případových studií v geografickém výzkumu shrnují v českém kontextu Ouředníček a kol. (2009), diskutuje je rovněž Kofroň (2012). Kromě hloubkového a komplexního studia konkrétního území umožňují podle Ouředníčka a kol. (2009, s. 112) rovněž „pochopení vztahů a příčinných vazeb uvnitř a vně území“. V Česku jsou případové studie percepce zločinu realizované v různém územním měřítku, na úrovni obcí (např. Toušek 2012, Schmeidler 2002, Temelová a kol. 2013), ale i v konkrétních lokalitách města, např. vnitřní město a/či centrum Prahy (Jíchová a Temelová 2012a, b).

Při výzkumu percepce zločinu lze využít rovněž dat ze statistik kriminality (mj. Furstenberg 1971, Lowry a kol. 2003; shrnuje např. Ferraro 1995). Komparace výsledků výzkumu percepce zločinu a analýz statistik kriminality pak umožňuje konfrontovat subjektivní vnímání a „objektivní“ realitu³⁷ a následně diskutovat (ne)překryvy míst/lokalit, kde lidé pocíťují strach ze zločinu, s místy, kde ke zločinům (resp. kriminálním činům) dochází. Výsledky často ukazují prostorový paradox, kdy se lidé obávají na místech, která ze statistik vyplývají jako relativně

³⁵ Kognitivní je popisováno jako „co si myslíme“ a emotivní „co cítíme“ (Ferraro 1995).

³⁶ Navázali na rozsáhlý výzkum sociálně prostorové organizace tehdejších měst (Burgess 1925 [1928]).

³⁷ Samozřejmě s ohledem na nedostatky kriminálních statistik (neúplnost apod.) a omezení při jejich využívání (nejen z hlediska dostupnosti, ale obecně při práci s daty).

bezpečná³⁸ (např. Ceccato a Lukyte 2011). Trendu využívat kombinace výše zmíněných zdrojů dat začal narůstat zejména od 80. let 20. století v kontextu nových konceptů zdůrazňujících výzkum konkrétních míst (např. *hot spots* analýzy) a následně i s rostoucími možnostmi využití geografických informačních systémů (Nasar a Fisher 1993, Cochran a kol. 2000, Doran a Lees 2005, Ceccato 2013 aj.). V Česku se takovéto postupy příliš neaplikují, základním problémem je zejména špatná dostupnost detailních dat ze statistik kriminality. Porovnávání objektivní kriminality a subjektivního vnímání je diskutováno spíše v obecné rovině na úrovni krajů (Kamenický 2007) či měst a lokalit (např. Toušek a Hejnal 2011, Jíchová a Temelová 2012a, b, Temelová a kol. 2012), ale bez vazby na konkrétní místa. Některé výzkumy se snaží nahradit nedostupná data za místa trestných činů informacemi získanými od aktérů v oblasti bezpečnosti (strážníků a policistů), kteří reprezentují objektivnější pohled na kriminalitu (např. Jíchová a Temelová 2012a, b).

Výzkumy percepce zločinu představují přes všechna svá metodická úskalí důležitý zdroj poznatků o vnímání zločinu lidmi. V českém prostředí však existuje relativně málo prací, které se tématem zabývají a rozvíjejí jej. Chybí jak dílčí studie zaměřené na specifické skupiny obyvatel a specifická prostředí, tak komplexní studie percepce zločinu, které konfrontují vnímání obyvatel různých regionů Česka, či studie hlouběji diskutující roli dalších faktorů, např. médií, legislativy apod.

---

³⁸ Pain (2001) poukazuje na paradox, kdy ačkoliv se většina fyzického a sexuálního násilí odehrává v soukromých prostorech, ženy pociťují více strach ve veřejných prostorech. (Diskutováno rovněž v kapitole 3.1.1 Strach ze zločinu a gender.)

3. STRACH ZE ZLOČINU

O konceptu strachu ze zločinu se ve Spojených státech amerických začíná hovořit již v 60. letech 20. století, zejména v souvislosti s nárůstem sociálních problémů, kriminalitu nevyjímaje. Objevují se jak studie zaměřené na postoje obyvatelstva ke kriminalitě a vnímaný strach, tak i práce diskutující vliv pocíťovaného strachu na život obyvatel (např. Furstenberg 1971, Jaycox 1978, nepřímo Jacobs 1961). Strach ze zločinu začíná být považován za důležitý sociální jev a indikátor kvality života (Garofalo a Laub 1978), proto roste nejen zájem akademiků, ale i diferencovanost dílčích témat a metod výzkumů³⁹. Mezi stěžejní témata v rámci konceptu strachu ze zločinu patří hledání odlišností mezi různými sociodemografickými skupinami obyvatel (např. Clemente a Kleiman 1977, Lee 1982, Pain 2001 aj.), analýzy důsledků pocíťování strachu ze zločinu pro komunitu (mj. Hartnagel 1979, Skogan a Maxfield 1981) či diskuze hlubších souvislostí a charakteristik ovlivňujících existenci a intenzitu strachu ze zločinu⁴⁰ (Box a kol. 1988, Smith 1984; shrnuje např. Ferraro 1995, Bannister a Fyfe 2001). Významným tématem je rovněž role médií ve vytváření strachu ze zločinu (Garofalo 1981, Smith 1984, Sacco 1995, Heath a Gilbert 1996 aj.).

Na počátku 70. let 20. století se rovněž objevují práce Jefferyho (1971) a Newmana (1972), které stojí u kořenů konceptu prevence kriminality prostřednictvím designu prostředí. Obě práce diskutují vliv designu prostředí na vnímání a pocity lidí, problematika bezpečnosti je v nich jedním ze stěžejních témat. Vedle sociodemografických charakteristik obyvatelstva je v kontextu strachu ze zločinu diskutováno i prostředí a charakteristiky konkrétních míst. „Veřejný pořádek“ v lokalitě, v anglofonní literatuře označovaný jako *incivilities*, je dlouhodobě považován za důležitý faktor percepce strachu (Ley a Cybriwsky 1974, Smith 1989, Herbert 1993, Robinson a kol. 2003, shrnuje např. Ferraro 1995) či dokonce za faktor důležitější než vliv samotné kriminality (např. Hunter 1978). Mezi prvními upozornili na roli veřejného pořádku Wilson a Kelling (1982) v často citovaném článku *Broken Windows*. Téma následně rozvíjí řada studií ovlivněných environmentální kriminologií.

Od 90. let 20. století a zejména po přelomu století roste zájem o ověřování poznatků pocházejících ze severoamerického a západoevropského kontextu v jiných

---

³⁹ Souhrnný přehled vývoje konceptu strachu ze zločinu a možných přístupů podal v 90. letech ve svém článku Hale (1996). V roce 2009 byl publikován sborník prací představující kritické zhodnocení konceptu a nové možné obzory z perspektivy nejen různých vědeckých oborů, ale zejména metodologických směrů (Lee a Farrall 2009).

⁴⁰ Bannister a Fyfe (2001) rozlišují tři základní přístupy odlišně interpretující okolnosti vzniku strachu ze zločinu: koncept viktimizace, sociální kontroly a environmentalistickou teorii (blíže je diskutováno např. v Jíchová a Temelová 2012a).

sociokulturních prostředích. Objevují se studie z transformujících se zemí střední a východní Evropy (mj. Łoś 2002, Ceccato a Lukyte 2011, Večerka a kol. 2007, Jíchová a Temelová 2012a, b), z jižní Evropy (Miceli a kol. 2004, Tseloni a Zarafonitou 2008 aj.), Latinské Ameriky (Dammert a Malone 2006, Vilalta 2011 aj.), Asie (Karakus a kol. 2010, Smith 2010 aj.) či Afriky (mj. Adu-Mireku 2002, Johnson 2006, Kedir a Admasachew 2010). V českém prostředí se první práce diskutující strach ze zločinu objevují až ke konci 90. let 20. století. Patří mezi ně například studie aplikující kriminologický model strachu ze zločinu (Pechačová a kol. 1998). Zároveň přicházejí první pokusy konceptualizovat strach ze zločinu a aplikovat jej v českém kontextu⁴¹ (Sessar 2001⁴², Buriánek 2001). Studie Buriánka (2001) širěji diskutuje bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností, zaměřuje se na viktimizaci, názory na stav kriminality, činnost policie, ale i na prostorovou diferenciaci percepce rizik. Další české výzkumy se soustředí na diferencované vnímání strachu v různých rezidenčních lokalitách a v různých typech míst (Schmeidler 2000, 2001, Jíchová a Temelová 2012a, b, Temelová a kol. 2012).

Téměř od svých počátků v 60. letech 20. století se koncept strachu ze zločinu setkává se značnou kritikou (mj. Pearson 1983, Ferraro a LaGrange 1987, Ferraro 1995, Williams a kol. 2000, Lee a Farrall 2009), která se však podílí na postupné krystalizaci konceptu a ujasnění jeho zařazení a pozice ve výzkumné agendě. Kritika se zaměřuje zejména na definici pojmu, jeho vymezení, nejednotnou metodiku, ale i na samotnou relevantnost (existenci) konceptu. Například Pearson (1983) zpochybňuje, že by se jednalo o nový koncept. Podle něj se spíše starému fenoménu (někdy nazývanému *respectable fear*) přiřadil nový název. Pearson zároveň upozorňuje na zpolitizování konceptu a na nebezpečí zneužití poznatků a výsledků výzkumů k protlačení mnohdy poměrně kontroverzních politických cílů⁴³. Mnohé příklady pocházejí i z nedávné doby, např. nestandardní bezpečnostní opatření v letadlech a na letištích, sporné je rovněž využívání kamerových systémů apod. (shrnuje např. Phillips 1995). V posledních letech na téma politického zneužití konceptu strachu ze zločinu navazují další studie. Pain (2009) klade důraz na kontext světové geopolitiky a roli teroristických útoků a „války s terorismem“, Schuermans a Maesschalck (2010) zas

---

⁴¹ Na Slovensku shrnula relevantnost výzkumu strachu ze zločinu Stasíková (2011).

⁴² Sessarova studie (2001) hodnotí strach ze zločinu na příkladu transformující se společnosti Německa, její vybrané pasáže ale širěji diskutují koncept strachu ze zločinu a přispěly k ustavení směrování českého výzkumu.

⁴³ Podle Looa (2009) je vlastně již počátek výzkumu strachu ze zločinu založen na manipulaci s výsledky a umělým vyvoláním paniky (např. prostřednictvím médií).

připisují určitý podíl na vzestupu extrémně pravicových stran právě zneužití konceptu strachu ze zločinu.

Dalším z hlavních bodů kritiky konceptu je absence jednoznačného a spojujícího vymezení samotného pojmu „strach ze zločinu“, což má za následek jeho rozličné chápání a využívání ve výzkumu⁴⁴. Ve studiích strachu ze zločinu se vyskytují minimálně dvě různá uchopení, jedno zahrnuje odhad, že se respondent stane obětí trestného činu (resp. různých trestných činů), druhé již hodnotí subjektivní strach ze zločinu (mj. Ferraro 1995). Někteří výzkumníci se domnívají, že definici strachu ze zločinu nelze jednotně stanovit a že ani neexistuje jeden univerzální strach ze zločinu, ale spíše řada různých typů strachů, které se diferencují na základě kombinace individuálního životního osudu a souběhu prostorových, sociálních a časových okolností (mj. Valentine 1989, Pain 1997, 2000). Na značnou diverzitu chápání pojmu „strach ze zločinu“ poukazuje i Skogan (1993), který ji však považuje za potvrzení důležitosti konceptu v obecné rovině. Skogan (1993) klade důraz na roli výzkumníkova teoretického a metodologického ukotvení, což podporuje i Vanderveen (2006, In Toušek 2012, s. 4) chápající strach ze zločinu jako „zastřešující termín pro celou řadu různých konceptů a způsobů jejich měření, které se ke vnímání kriminality vztahují“.

Kritika konceptu strachu ze zločinu zasáhla i metodické aspekty výzkumu: způsob konstrukce konceptů, jeho operacionalizace, volba proměnných, metodické nedostatky při realizaci šetření mezi obyvateli (shrnuje Williams a kol. 2000). Zvláště kritizované byly výzkumy opírající své domněnky pouze o jednu otázku⁴⁵ bez upřesňujících dotazů (shrnují mj. Ferraro a LaGrange 1985, Ferraro 1995).

Pro účely této dizertační práce byl využit koncept strachu ze zločinu vycházející z environmentalistické tradice, která je hlouběji zaměřena na vzájemné působení prostředí a člověka/společnosti. Strach ze zločinu je vnímán v širším rámci působením rozličných faktorů. Patří mezi ně jak charakteristiky jednotlivce, tak i vlastnosti prostředí (které může být jedinci různě vnímáno) a časový rámeček. Strach ze zločinu není v práci pojímán pouze ve vazbě na vnímání nebezpečí v podobě trestného činu,

---

⁴⁴ Na první pohled velmi podobné výzkumy se mohly výrazně lišit svým metodickým pojetím a vymezením, tudíž byly v zásadě neporovnatelné.

⁴⁵ Znění otázky je následující: „Jak bezpečně se cítíte/byste se cítil/a sám/sama venku ve Vašem sousedství v noci?“.

ale na zločiny v širším pojetí, tedy na „zlé činy“, jejichž chápání a vnímání je značně individuální⁴⁶.

3.1 Strach ze zločinu a charakteristiky vázané na jednotlivce

Charakteristiky vázané na jednotlivce patří k základním proměnným, které ovlivňují prožívání strachu ze zločinu. Patří mezi ně nejen sociodemografické charakteristiky (pohlaví, věk, vzdělání, etnická či náboženská příslušnost apod.), ale i další proměnné jako předchozí špatná zkušenost se zločinem, délka pobytu v místě bydliště, zdraví nebo individuální názory a postoje. Vnímání i prožívání strachu ze zločinu se rovněž liší v závislosti na konkrétním očekávaném zločinu, obecně vzbuzují největší obavy osobní trestné činy (Williams a kol. 2000, Moore a Sheperd 2007). Jednotlivé proměnné jsou vzájemně provázány a teprve jejich kombinací vzniká ucelenější představa o jejich vlivu na pociťování strachu ze zločinu.

Následující podkapitoly shrnují výsledky výzkumů v oblasti strachu ze zločinu. Důraz je kladen na nejčastěji diskutované proměnné vázané na jednotlivce, na rozdíly ve vnímání strachu ze zločinu u žen a u mužů, rozdíly mezi věkovými skupinami a vlivu předchozí zkušenosti se zločinem. Přehled tvoří několik samostatných oddílů, které se vzhledem k propojenosti tematiky částečně prolínají.

3.1.1 Strach ze zločinu a gender

Odlišnosti ve vnímání strachu ze zločinu mezi muži a ženami patří mezi nejčastěji zkoumané proměnné. Naprostá většina výzkumů se shoduje, že ženy pociťují větší strach (shrnuje Smith 1987, Hale 1996 či Pain 2000⁴⁷), a to navzdory prokázané větší pravděpodobnosti stát se obětí zločinu u mužů než u žen (např. Sacco 1990, Stanko 1995). Tento jev je označován jako viktimizační paradox (např. Smith a Torstensson 1997) a patří mezi skupinu paradoxů diskutovaných v kontextu strachu ze zločinu (mezi další patří paradox věku či prostorový paradox). Ve většině studií je dlouhodobě větší pozornost soustředěna na pociťování strachu ze zločinu u žen (Brownlow 2006), které tradičně vycházejí ve výzkumech jako bázlivější. Na rozvoji výzkumu strachu ze zločinu pociťovaného ženami a jeho vlivu na užívání prostoru se rovněž významně

⁴⁶ Někdo pokřikování mládeže na zastávce opomine, pro jiného se může stát psychickým blokem, kvůli kterému na daném místě začne pociťovat strach, nebo se mu bude přímo vyhýbat.

⁴⁷ Vzhledem k enormnímu počtu publikací diskutujících roli pohlaví v pociťování strachu ze zločinu je zde uvedeno jen několik publikací převážně rešeršní povahy.

podílejí feministicky zaměřené geografky jako Gill Valentine (1989, 1992), Hilla Koskela (1999, 2003), Elizabeth A. Stanko (1995) či Rachel Pain (1991, 1997, 2001). Počet studií zaměřených na pociťování strachu ze zločinu u mužů narůstá až od 90. let 20. století (např. Stanko a Hobdell 1993, Goodey 1997, Mehta a Bondi 1999, Day a kol. 2003).

V Česku bylo realizováno několik výzkumů zabývajících se diferencovaným vnímáním mužů a žen⁴⁸. Mezi první patří specializované viktimologické studie uskutečněné nejdříve v rámci mezinárodních výzkumů (více Vykopalová 2000), následně pak na základě šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (Martinková 2007). Jak viktimologické studie zaměřené na pocity obětí trestných činů, tak novější studie zkoumající strach ze zločinu v zásadě potvrzují, že ženy se obávají více⁴⁹ (Martinková 2007, Večerka a kol. 2007, Jíchová a Temelová 2012a, b, Toušek 2012). Studie poukazují i na vliv médií, sociálních konstruktů a stereotypních představ o pociťování strachu ze zločinu (Toušek 2012).

Existence rozdílů mezi pohlavími je sice doložená, ale mezi výzkumníky nepanuje shoda nad příčinami těchto rozdílů a rovněž upozorňují i na další faktory diferencující strach podle genderu⁵⁰. Koncept *power control* vysvětluje diferenciaci mezi pohlavími odlišnou pozicí mužů a žen ve společnosti, která je založená na tradičním rozdělení rolí, kdy muži působí zejména ve veřejné sféře a pro ženy je určena sféra privátní (např. Hagan a kol. 1979, Curtis 1986, Valentine 1989, aplikace Sacco 1990). Ačkoliv v mnoha ohledech toto dělení již neplatí⁵¹, podle některých výzkumníků/výzkumnic (např. Gardner 1989, 1990, Valentine 1992, Stanko 1995, Koskela 1999) v řadě oblastí veřejné sféry stále dominují muži, což se negativně odráží v pocitu bezpečí žen. Hypotéza zranitelnosti (*vulnerable hypothesis*) zdůrazňuje fyzické odlišnosti mužů a žen: ženy jsou slabší, zranitelnější a méně schopné se bránit, proto předem pociťují větší strach (např. Gordon a kol. 1980, Skogan a Maxfield 1981, Gardner 1990, Fetchenhauer a Buunk 2005, Baur 2007)⁵². Podle výsledků některých studií se ženy cítí ohroženy zejména násilnými trestnými činy, kterým jsou vystaveny zejména ze

⁴⁸ Mezi první patřil výzkum veřejného mínění zabývajících se i pocitem bezpečí, který byl realizovaný již v 70. letech minulého století (Kvasnička a kol. 1971, 1973).

⁴⁹ Tuto diferenciaci nepotvrdil výzkum v suburbiích (Temelová a kol. 2013), rovněž výzkum v centru Prahy ukázal, že strach ze zločinu u žen a mužů v noci je velmi podobný (Jíchová a Temelová 2012b).

⁵⁰ Patří mezi ně mj. individuální emocionální charakteristiky, typ trestného činu či denní doba.

⁵¹ Závisí samozřejmě na konkrétní společnosti a jejím kulturním a historickém vývoji.

⁵² Hypotéza zranitelnosti se váže rovněž na starší osoby a skupiny s nižším sociálně-ekonomickým statutem (Baur 2007).

strany mužů (diskutují War 1985, Smith 1987, Valentine 1989, Stanko 1995, Pain 1997 a další).

S odlišným pohledem na rozdíl v pocíťovaném strachu mezi muži a ženami přicházejí studie poukazující na nepravdivé popisování míry strachu ze strany mužů (Clemente a Kleiman 1977, Goodey 1997, Gilchrist a kol. 1998 aj.). Potvrzuje to i výzkum Suttona a Farralla (2005), kteří aplikovali tzv. *lie scales*⁵³ i na otázky spojené s pocíťováním strachu ze zločinu. Docházejí k závěrům, že muži daleko více než ženy upravují své odpovědi, po korekcích takovýchto odpovědí se pak míra jejich strachu zvyšuje⁵⁴. Podobně jiné výzkumy připisují výrazné rozdíly menší přesnosti v odhadování rizik ze strany mužů (např. Smith a Torstenson 1997) či odlišným způsobům, kterými dávají muži najevo svůj strach a které jsou nezachytitelné klasickými výzkumy (Pain 1991).

Je zřejmé, že úroveň strachu se mezi muži a ženami liší. Rovněž záleží na kombinaci dalších proměnných, např. na typu zločinu či denní době⁵⁵. V případě znásilnění ženy pocíťují výrazně větší strach než muži⁵⁶ (např. Gordon a kol. 1980, Riger a Gordon 1981, Scheppele a Bart 1983, War 1985, Večerka a kol. 2007), ale kapesními krádežemi či krádežemi aut se cítí ohroženy stejně jako muži (Brownlow 2006 aj.). Výsledky jsou potvrzeny i českými výzkumy. Rozsáhlý výzkum Institutu pro kriminologii a sociální prevenci se zaměřil na pocit ohrožení kriminalitou, výsledky ukázaly, že ženy pocíťují silný strach z většiny trestných činů (vybraných pro výzkum), výjimku představoval strach z krádeže auta či organizovaný zločin (více Večerka a kol. 2007). Větší strach mužů z krádeže auta potvrzuje rovněž studie ze suburbánního zázemí Prahy⁵⁷ (Temelová a kol. 2013).

3.1.2 Strach ze zločinu a věk

Zájem o analýzy pocíťování strachu ze zločinu v závislosti na věku byl zvláště v počátcích tohoto typu studií čtenější než analýzy podle pohlaví (Smith 1987). Z řady

⁵³ Tzv. *lie scales* (do češtiny někdy překládáno jako lži škály či lži skóry) slouží pro ověření tendence respondentů odpovídat ne podle skutečnosti, ale „žádoucím způsobem“, tedy tak jak předpokládají, že by mělo být odpovězeno (Sutton a Farral 2005).

⁵⁴ Ve výzkumu je porovnáván strach z vandalismu, krádeží, napadení a celkový strach.

⁵⁵ V Česku některé výzkumy rovněž ukázaly odlišnosti nejen ve vnímání podle denní doby, ale i v závislosti na pohlaví. Zatímco během dne se strach ze zločinu u mužů a žen poměrně výrazně lišil, v průběhu noci se vyrovnal (Jířová a Temelová 2012b).

⁵⁶ Zároveň podle některých studií strach ze znásilnění v silné míře ovlivňuje obecně pocit strachu ze zločinu u žen (Warr 1985).

⁵⁷ Větší strach prokázala pouze specifická skupina žen na mateřské dovolené, u kterých patrně krádež auta může znamenat silné narušení denních aktivit (Temelová a kol. 2013).

studií zejména ze 70. a počátku 80. let 20. století vyplynulo, že starší věkové skupiny se bojí více než mladší (DuBow a kol. 1979, Braungart a kol. 1980, Cutler 1980 aj.), což dokládaly i výsledky prvního britského kriminálního výzkumu (Jansson 2007). Starší lidé byli dokonce označováni za „vězně ve svých domovech“ (viz Chadee a Ditton 2003). Jiné studie sice prokázaly mírné rozdíly mezi věkovými skupinami, ale oproti roli dalších faktorů – jako pohlaví, velikosti sídla, příjem – byl vliv věku nevýrazný (např. studie Clementa a Kleimana 1977; shrnuje Chadee a Ditton 2003). Je zřejmé, že výsledky starších studií se velmi lišily, obdobně jako pohled na rizika ohrožení zločinem u různých věkových skupin. Někteří vědci poukazovali na existenci věkového viktimizačního paradoxu založeném na poznatku, že větší strach ze zločinu projevovali starší lidé, ačkoli reálně větší ohrožení zločinem existovalo u mladších věkových skupin (Midwinter 1990, Ferraro 1995, Fokkema a kol. 1996, Mirrlees-Black a Allen 1998 aj.). Vyšší pravděpodobnost viktimizace mladších lidí potvrdily i další výzkumy (např. Ferraro 1995, Midwinter 1990). Zlom ve vnímání přinesly poznatky z novějších výzkumů zejména z 90. let 20. století a po přelomu století, starší lidé podle nich nepatří mezi nejbojácnější věkové skupiny (Ferraro 1995, Pain 2001, Chadee a Ditton 2003, Baur 2007, Moore a Sheperd 2007 aj.) či se u nich neprokázala tak nízká míra viktimizace, jak se původně předpokládalo⁵⁸ (např. Pain 1995).

Role věku na pociťování strachu ze zločinu je rovněž reflektována v českém výzkumu. U některých studií je však z důvodu menšího vzorku respondentů obtížná generalizace (např. Temelová a kol. 2007), u jiných představuje věk jednu z proměnných modelu a není výlučně interpretován (Pechačová a kol. 1998, Toušek 2012). Poznatky nicméně potvrdily diverzitu zahraničních výsledků. Zatímco některé studie prokázaly, že u starších lidí existuje nižší pocit bezpečí než u mladších (Večerka a kol. 2007, Temelová a kol. 2013), u jiných výzkumů se nejmladší i nejstarší věkové skupiny ukázaly jako méně bázlivé než jiné věkové kohorty (Jíchová a Temelová 2012a).

Existuje řada interpretací vysvětlujících diferenciaci v pociťování strachu ze zločinu v závislosti na věku. Obdobně jako v případě rozdílů mezi ženami a muži je diskutován koncept *power control*, otázka mocenských vztahů, pozice starších lidí ve společnosti či rizika nerovnosti a exkluze (Pain 1997, 2001). U starších lidí je strach zdůvodňován např. jejich větší sociální izolovaností, závislostí na médiích jako základním zdroji informací, omezenou mobilitou či většími obavami ze zotavení se v případě viktimizace (např. Yin 1980, Fokkema a kol. 1996, Pain 1997). Jiné studie zdůrazňují,

⁵⁸ Pain (1997) navíc poukazuje na nebezpečí špatné interpretace výsledků, kdy je strach starších lidí považován za „iracionální“, jelikož neodpovídá nízkému riziku viktimizace, a může se negativně projevit v konkrétních opatřeních.

že starší lidé jsou snadnější obětí pro fyzické, psychické, finanční i sexuální zneužívání (shrnuje Pain 1997).

Velmi důležitým faktorem diferencujícím pociťovaný strach ze zločinu je typ zločinu, který se projevuje nejen v závislosti na pohlaví respondenta, ale i na jeho věku. Na tuto souvislost se zaměřují zejména novější studie⁵⁹, které docházejí k poznatku, že mladí lidé se více obávají násilných trestných činů (Chadee a Ditton 2003, Rountree 1998, Moore a Sheperd 2007). Tento výsledek potvrzuje i výzkum v českém prostředí (Temelová a kol. 2013). Podle Moorea a Sheperda (2007) je největší strach u osobních trestných činů pociťován v 16 až 25 letech, poté následuje pokles, ale naopak u majetkových trestných činů panuje největší strach mezi 40 až 60 lety. Tito autoři poukazují samozřejmě na vliv dalších faktorů, zejména zdraví, předchozí viktimizace či stavu „veřejného pořádku“. V případě vloupání je vliv věku nejednoznačný, u některých studií se prokázal větší strach mladších lidí (např. Rountree 1998), u jiných naopak mezi staršími lidmi (Večerka a kol. 2007, Temelová a kol. 2013). Strach ze zločinu je rovněž ovlivněn životním stylem či majetkovými poměry různých věkových skupin, v mladším věku je pravděpodobnější pohyb venku v noci (větší riziko viktimizace, ale potenciálně i strachu), ve středním věku lze očekávat nabytí většího majetku, což může vést k většímu strachu o něj (více např. Ferraro 1995).

3.1.3 Strach ze zločinu a další faktory

Existuje řada dalších charakteristik, které ovlivňují vnímání strachu ze zločinu (přehled např. Ferraro 1996, Ellis a kol. 2009). Jedním z výrazných faktorů je předchozí zkušenost se zločinem v roli oběti (s viktimizací)⁶⁰. Skogan (1987) poukazuje na reciproční vztah mezi viktimizací a strachem, kdy předchozí zkušenost může u některých lidí vést k bojácnějšímu chování a k omezení potenciálně rizikového chování a tím ke snížení míry rizika viktimizace.

Ačkoliv některé studie dospěly k závěrům, že předchozí zkušenost nemá prokazatelný vliv na pocit většího strachu (např. DuBow a kol. 1979, Rifai 1982), většina studií potvrzuje opak (mj. Skogan 1987, Smith 1987, Valentine 1989, Stanko 1995, Ferraro 1995, Moore a Sheperd 2007). K obdobným výsledkům dospěly i výzkumy v českém prostředí (např. Temelová a kol. 2013). Diferencovanou náchylností určitých skupin

⁵⁹ Ale diskutuje jej již Skogan (1987).

⁶⁰ Důležitým aspektem viktimizační zkušenosti je její vliv na různé aspekty života, od chování přes pracovní příležitosti, pohyb lokalitě apod. (Scheppelle a Bart 1983, Valentine 1989).

obyvatel stát se obětí zločinu a jejich různou intenzitou strachu diskutoval v rozsáhlé studii Skogan (1987). Velkou roli podle něj kromě předchozí zkušenosti se zločinem hraje např. izolace osob, zdroje (finanční, informační apod.) a přístup k nim či zranitelnost. Za citlivější skupiny z hlediska dopadů viktimizace jsou označovány nejen ženy (Smith 1987, Valentine 1989 aj.) a starší lidé (Garofalo 1979, Smith 1987 aj.), u kterých se projevují důsledky viktimizace dlouhodobě, ale rovněž osoby s horší ekonomickou situací, nižším vzděláním a osoby sociálně vyloučené (Skogan 1987).

Na úroveň strachu po zkušenosti s viktimizací má diferencovaný vliv rovněž typ trestného činu, ke kterému došlo. Větší následný strach byl prokázán zejména po zkušenosti s násilným trestným činem (Stanko 1995, Moore a Sheperd 2007), u žen specificky se znásilněním⁶¹ (Warr 1985). Skogan (1986) ale upozorňuje na možné dezinterpretace výsledků ovlivněné studovaným souborem, uvádí příklad, kdy se u obětí násilných činů (s použitím zbraní) prokázal nižší strach, než u vzorku ne-obětí. Tento výsledek je ovšem ovlivněn skutečností, že oběťmi takového typu činu jsou velmi často mladí muži, kteří ve výzkumech vykazují nižší úroveň strachu než řada jiných skupin, které však byly zahrnuty do vzorku ne-obětí⁶².

Mezi další zkoumané faktory ovlivňující strach ze zločinu patří etnicita (Riger a Gordon 1981, Skogan 1995, Shirlow 2003, Webster 2003, Ceccato a Lukyte 2011; shrnuje např. Reid a Konrad 2004), rodinný stav, vzdělání, sociální postavení či příjem (mj. Clemente a Kleiman 1977, Will a McGrath 1995). Těmto charakteristikám je sice ve výzkumech věnováno méně pozornosti, ale často se využívají jako podpůrné charakteristiky při analýzách podle věku či pohlaví (Scarborough a kol. 2010). Některé studie diskutují vnímání strachu ze zločinu specifickými skupinami, např. postiženými lidmi (Pain 1997, Listerborn 2002), gayi a lesbami (např. Namaste 1996, Herek a kol. 1999, Moran a kol. 2003, Tiby 2001) či lidmi bez přístřeší (Lupton 1999, Radley a kol. 2006). V Česku jsou takovéto výzkumy spíše potenciálem pro zaměření dalších výzkumů.

---

⁶¹ Reakce změny chování a strategii žen po zkušenosti se znásilněním či pokusem o znásilnění shrnují např. Scheppele a Bart (1983).

⁶² Viz dříve v předchozí kapitole 3.1.2 Strach ze zločinu a věk.

3.2 Strach ze zločinu a prostor

Vztahem mezi městským prostředím a lidským chováním se geografové zabývají dlouhodobě. Města se od sebe liší nejen v závislosti na svém historickém vývoji, ale též v současnosti jsou formována řadou procesů s různými účinky na sociální i fyzické prostředí (mj. Knox a Pinch 2010). Tyto vlivy se stejně jako sociálně-prostorová struktura jednotlivých měst projevují i na pociťování strachu ze zločinu (Pain 2000 aj.). Následující kapitola se obdobně jako kapitoly předešlé zaměřuje na západní města, která jsou však konfrontována se středoevropským a specificky českým kontextem. Sledovány jsou nejen rozdíly v pociťování strachu v rámci širších zón města⁶³, ale zejména mezi odlišnými rezidenčními prostředími, lokalitami a místy.

3.2.1 Strach ze zločinu v různých zónách města

Centrální a vnitřní části měst⁶⁴ jsou v řadě studií prezentované jako rizikové oblasti (mj. Burgess 1925 [1928], Smith 1984, Herbert a Hyde 1985, Box a kol. 1988, Murie 1997, Bromley a kol. 2000). Mezi faktory ovlivňujícími nižší pocit bezpečí patří vyšší četnost sociálních problémů, výskyt patologických jevů, zejména koncentrace kriminálních aktivit (Burgess 1925 [1928], Herbert 1979, Smith 1986, Wilson 1987 [1990] aj.), ale i stav fyzického prostředí a sociální stres (Smith 1984, Herbert a Hyde 1985). Pro severoamerická vnitřní města počátku 20. století byla charakteristická vysoká fluktuace obyvatel a vysoký podíl imigrantů (více Burgess 1925 [1928]). Sociální problémy v této zóně eskalovaly zejména po druhé světové válce⁶⁵ (mj. Jacobs 1961, Skogan 1986, Wilson 1987 [1990], Curtis 1998; shrnuje i Jíchová a Temelová 2012b). Tyto faktory významně ovlivňují vnímání bezpečnosti, výzkumy potvrzují větší strach u rezidentů oblastí nacházejících se blíže k centru (např. Lavrakas 1982). Zejména v severoamerickém kontextu je strach spojen i s etnicitou, studie poukazují na jeho vyšší úroveň u bílé populace právě ve vnitřním městě v porovnání s jinými částmi města (Box a kol. 1988). V centrální a východní Evropě je toto prostředí rovněž spojeno s vyšším výskytem kriminality (Ceccato a Oberwittler 2008, Ceccato a Lukyte 2011), Prahu nevyjímaje (Marešová a kol. 2010, Jíchová a Temelová 2012b, Temelová a kol. 2012). Výzkumy v Praze poukazují na zvýšený strach obyvatel vnitřního města

⁶³ Častá je aplikace Burgessova zonálního modelu (Burgess 1925 [1928]) či jeho verzí adaptovaných podle specifik konkrétních měst.

⁶⁴ Ve vnitřním městě se rovněž zejména v severoamerických, ale i západoevropských městech nachází chudší sociální bydlení.

⁶⁵ Vliv na vývoj vnitřních, ale i centrálních částí měst měla vlna suburbanizace po 2. světové válce společně s ekonomickými a sociálními problémy 60. let 20. století, na základě kterých došlo k dalšímu zvýšení koncentrace ekonomicky i sociálně slabších obyvatel (Skogan 1986, Wilson 1987 [1990] aj.).

oproti rezidentům jiných částí⁶⁶ (Temelová a kol. 2012). Nižší pocit bezpečí je v lokalitách vnitřního města spojován zejména s přítomností rizikově vnímaných skupin, reflektováno je ale i nevyhovující fyzické prostředí, např. nepřehlednost, nepořádek či špatná osvětlenost míst (Jíchová a Temelová 2012a, b, Temelová a kol. 2012).

Rovněž s oblastmi centrálních částí měst je spojena vysoká koncentrace lidí, zejména „cizinců“, a kriminality, což představuje základní faktory negativně ovlivňující pocit bezpečí (Koskela 1999). V centrálních částech západních měst je strach spojován mimo jiné s přítomností kapsářů a násilí v souvislosti např. s obchodem s drogami, gangy mladistvých či popíjením alkoholu na ulicích (Milder 1987, Bromley a kol. 2000, Thomas a Bromley 2000, Jíchová a Temelová 2012b). Poměrně unikátní výsledky ukázal výzkum ve Vilniusu, kde je centrum města vnímáno jako relativně bezpečné místo, zejména oproti předměstím (Ceccato a Lukyte 2011). Další výzkumy doplňují, že výrazný strach ze zločinu se s centrem pojí zejména v nočních hodinách (Bromley a kol. 2000). Obdobných výsledků dosáhl i výzkum centra Prahy (Jíchová a Temelová 2012b). Centrum Prahy vykazuje poměrně specifický rytmus lokality (viz Pospíšilová 2012) a tamější zejména noční život se podílí na sníženém pocitu bezpečí.

V severoamerických městech patří mezi rizikově označované oblasti rovněž okrajová sídliště, kde se koncentruje sociální bydlení⁶⁷ (Murie 1997, Pitts a Hope 1997 aj.). Oblasti sociálního bydlení jsou často stigmatizovány, spojované s koncentrací kriminality a patologických jevů a velmi často obydlené vysokým podílem ekonomicky slabších, mezi kterými tvoří výrazný podíl černošské obyvatelstvo (mj. Baldwin 1979, Roncek a kol. 1981, Wilson 1987/1990, Burby a Rohe 1989). Vyšší úroveň strachu ze zločinu v těchto oblastech dokazuje řada studií, např. Murie (1997), Pitts a Hope (1997), Alvi a kol. (2001). Sídlíště v postsocialistických městech se ale od severoamerického kontextu výrazně liší (více např. Friedrichs a kol. 2003). V období socialismu byla vnímána spíše jako nadstandardní bydlení pro obyvatele velmi rozdílného sociálního statusu (Musil a kol. 1985). I v současnosti si sídliště zachovávají relativně smíšenou sociální strukturu a nelze hovořit o jejich plošné sociální degradaci⁶⁸ (Kährlik a Tammaru 2010, Temelová a kol. 2010). Některé studie

---

⁶⁶ Zastoupeno bylo prostředím činžovní, vilové a panelové zástavby v zónách vnitřního a vnějšího města. Zmíněné prostředí činžovní zástavby vnitřního města zastupovaly lokality na Smíchově, v Karlíně a na Vinohradech. Blíže viz příloha dizertační práce, kapitola Temelová a kol. (2012).

⁶⁷ Důvody koncentrace sociálního bydlení v těchto oblastech shrnují např. Roncek a kol. (1981). Sociální bydlení je rovněž typické pro vnitřní město (Fyfe 2000).

⁶⁸ Od 90. let se tematiky proměny sídlišť a rizika jejich dalšího vývoje diskutují nejen na akademické půdě. Nástin vývoje českých sídlišť představuje mj. článek Temelová a kol. (2010).

zabývající se strachem ze zločinu v prostředí sídlišť dokládají, že sídliště jsou svými rezidenty vnímána oproti lokalitám vnitřního města jako bezpečnější, resp. srovnatelně bezpečná⁶⁹ (Srb a kol. 2008, Temelová a kol. 2012). Naopak jako nebezpečná jsou vnímána předměstská sídliště Vilnius, ačkoliv autoři studie poukazují na to, že lidé takto spíše vyjádřili svou celkovou nespokojenost s prostředím (zejména s kvalitou infrastruktury) (Ceccato a Lukyte 2011). Na pociťování strachu ze zločinu v prostředí sídlišť se může podílet i špatná reputace míst, jak dokládá studie strachu žen z útoku realizovaná v Edinburghu a Helsinkách (Koskela a Pain 2000). Samostatnou otázkou je architektonický design sídlišť i sociálního bydlení. Podle Newmana (1972) mohou faktory jako špatná struktura prostředí, příliš vysoké budovy, zákoutí či dlouhé chodby negativně ovlivnit pociťování strachu. V českém kontextu vliv architektonického designu diskutuje na příkladu vybraných sídlišť např. Schmeidler (2000, 2002) či Temelová a kol. (2012).

Výzkumem strachu ze zločinu v suburbii se zabývají zejména studie ze severoamerického kontextu (Stahura a kol. 1980, Brown 1982, Lavrakas 1982, Fyfe 2000, Wood a kol. 2000 aj.), v zemích centrální a východní Evropy je tématu věnovaná malá pozornost (shrnuje Temelová a kol. 2013). Výsledky výzkumů ze suburbii ukazují, že jejich obyvatelé se v nich cítí bezpečněji, než rezidenti žijící v jiných prostředích (Lavrakas 1982). Tyto výsledky potvrzuje též studie vybraných obcí v zázemí Prahy (Temelová a kol. 2013), která představuje jednu z mála studií pocitu bezpečí realizovaných v suburbii ve střední a východní Evropě. Tendenci vnímat prostředí suburbii bezpečněji mají především lidé, kteří sem přicházejí z městských lokalit (Skogan a Maxfield 1981, Lavrakas 1982). Na druhou stranu je pocit bezpečí rezidentů suburbii narušován strachem zejména z majetkových trestných činů (např. Foster a kol. 2010, Temelová a kol. 2013).

3.2.2 Strach ze zločinu v sousedstvích

Pozornost výzkumů zaměřených na strach ze zločinu se zejména od 80. let 20. století přesunuje na jednotku sousedství (*neighbourhood*)⁷⁰. Ley (1983) poukazuje na reciproční vztah vzájemného ovlivňování rezidentů a prostředí. Na výzkum sousedství se úzce váží i tzv. teorie rozbitých oken (*broken windows theory*) Wilsona a Kellinga

⁶⁹ Bližší rozdíly viz Temelová a kol. (2012) v článku, který je součástí dizertační práce.

⁷⁰ Již v 60. letech 20. století se objevuje koncept vysoce rizikového sousedství (*high-risk neighborhood*). Rizikové sousedství definuje jako oblasti s vysokým podílem bezdětných osob s vyšším statusem, vyšší rasovou promíšeností a levnými pozemky (často se nacházejí ve vnitřním městě) a spojuje je se zvýšeným strachem ze zločinu (mj. Smith 1989, Covington a Taylor 1991).

(1982) a model narušování veřejného pořádku (*incivilities model*) (blíže např. Hunter 1978, Covington a Taylor 1991). Podle poznatků zmíněných studií hrozí v prostředích, ve kterých dochází k narušování veřejného pořádku (*incivilities*)⁷¹, k řetězení problémů a jejich následná gradace. Signály takového narušování se projevují jak prostřednictvím fyzických znaků (nepořádek na ulicích, graffiti, jiné projevy vandalismu, opuštěné budovy apod.), tak i sociálních jevů (hádky, rvačky, veřejné popíjení alkoholu či užívání drog na veřejnosti apod.)⁷² (Wilson a Kelling 1982, Covington a Taylor 1991). Názory na to, jak ovlivňuje vnímání strachu v konkrétních lokalitách veřejný (ne)pořádek a vyšší koncentrace kriminality (Herbert 1979, Smith 1986 aj.), se liší. Zatímco některé studie upozorňují, že právě znaky veřejného nepořádku mohou mít větší vliv na pociťování strachu než kriminální činy⁷³ (např. Hunter 1978), podle jiných výzkumů je nutný souběh vyšší koncentrace veřejného nepořádku i kriminality (Skogan a Maxfield 1981 aj.).

Odlišné fyzické a sociální prostředí a jeho změny se podílejí na různé intenzitě strachu (např. Smith 1984). Účinek negativních proměn rezidenčního prostředí na strach ze zločinu diskutuje např. Skogan (1986), který mezi jevy podílejícími se na degradaci rezidenčního prostředí⁷⁴ řadí demoliční či konstrukční práce, omezení investic a deindustrializaci. Rovněž nevhodně řešená fyzická prostředí vytváří příležitost pro kriminální chování a zvyšují pocity strachu mezi obyvateli⁷⁵ (Newmana 1972). Roli fyzického prostředí potvrzuje i studie z pražských čtvrtí Žižkov a Jarov. Ačkoli rezidenti kladou větší důraz na sociální znaky, reflektují rovněž fyzické znaky prostředí jako ovlivňující jejich strach (Jíchová a Temelová 2012a).

Ve studiích percepce bezpečnosti je rovněž zdůrazňována role sociálních charakteristik vázaných na určité oblasti či lokality (Herbert 1979, Mangen 2004 aj.). Mezi často zdůrazňované atributy patří rozvinuté sociální vazby v sousedství a význam a fungování místní komunity, projevující se například přirozeným dohledem (Hartnagel 1979, Garofalo a Laub 1980, Taylor a kol. 1984, Brewer a kol. 1998 aj.). Upozorňováno je i na vliv sociálního a rasového složení lokality (mj. Smith 1983, Smith

⁷¹ Roli veřejného pořádku diskutuje řada studií, mj. Taylor a Hale (1986), Smith (1989), Perkins a kol. (1992), Herbert (1993), Robinson a kol. (2003), Brown a kol. (2004) či McCord (2007).

⁷² Tyto fyzické a sociální znaky jsou v řadě výzkumů vnímané jako důležitější pro pocit bezpečí, než samotná kriminalita (shrnuje např. Ceccato a Lukyte 2011).

⁷³ Což představuje i podporu pro využívání termínu „strach ze zločinu“, který lze lépe provázat s širším spektrem činů, nejen kriminálních.

⁷⁴ Miceli a kol. (2004) považují degradaci rezidenčního prostředí za jeden z faktorů zvyšujících strach ze zločinu.

⁷⁵ Z konkrétních charakteristik zmiňuje nepřehlednost, neprůchodnost prostředí, ale rovněž výšku budovy, délku chodeb, průchody apod. (Newman 1972).

1984, Covington a Taylor 1991). Výzkumy také diskutují roli komunitní politiky (Clear a Corbett 1998) či lokálních organizací, dobrovolných sdružení a sítí přátelských a příbuzenských vztahů (Morenoff a kol. 2001) na vnímání bezpečnosti.

V percepci bezpečí se výrazně projevuje status sousedství a jeho pověst (Herbert 1979, Mangen 2004 aj.)⁷⁶. Negativní reputace místa v kontextu bezpečnosti je diskutována rovněž na příkladu pražského Žižkova (Jíchová a Temelová 2012a). Nelze opominout ani odlišnou percepci rezidentů a nerezidentů a roli známosti města, lokality či místa. Výzkumy dokládají, že lidé mají tendenci považovat nejen město, ve kterém žijí, za bezpečnější než jiná města, ale i svou rezidenční lokalitu za bezpečnější než sousední lokality, o kterých mají pouze povrchní znalosti⁷⁷ (Mattson a Rentgert 1995 aj.).

Za specifický příklad sousedství lze považovat *gated communities*⁷⁸. Podle řady výzkumů je jedním z hlavních důvodů výběru *gated communities* jako místa bydlení právě touha po větším pocitu bezpečí (Low 2001, Atkinson a Flint 2004, McKenzie 2005 aj.). Ovšem výsledky studií zaměřených na vnímání strachu ze zločinu rezidenty *gated communities* se liší. Některé výzkumy skutečně potvrzují jejich menší strach (např. Blandy a kol. 2003), podle jiných ale naopak tzv. bydlení za branou strach vytváří (např. Low 2001, Wu 2005).

3.2.3 Strach ze zločinu a místo

Od diferenciací vnímání strachu ze zločinu v různých sousedstvích se výzkum postupně od 70. let 20. století rozvíjí až k vnímání strachu na konkrétních místech, respektive typech míst (Brantingham a Brantingham 1995, Eck a Weisburd 1995, Weisburd a kol. 2009 aj.). Výzkumy se soustředí nejen na odhalení míst, která u různých lidí vyvolávají odlišnou míru strachu, ale i na identifikaci důvodů takového vnímání. Faktory působící na vnímání konkrétních míst jsou obdobné jako u předešlých prostorových úrovní⁷⁹, významně se ale projevuje vliv vlastností daného místa (např. fyzický stav, přehlednost, pořádek), denní doba či image místa.

⁷⁶ Sampson (2006) zároveň upozorňuje, že na percepci bezpečí má rovněž vliv dění a procesy odehrávající se v okolních jednotkách.

⁷⁷ Na druhou stranu z jiného výzkumu vyplynul opačný vztah, čím známější pro respondenty (jednalo se o studenty) místo bylo, tím více se tam obávali (Rengert a Pelfrey 1997).

⁷⁸ Blíže o *gated communities* v českém kontextu např. Brabec a Sýkora (2012).

⁷⁹ Řada z nich byla již podrobněji diskutována rovněž v kapitole 3. Strach ze zločinu.

Feministicky orientované autorky zdůrazňují prostorový paradox spojený s pocíťovaným strachem na privátních a veřejných místech (např. Gordon a Riger 1989, Valentine 1989, Gardner 1990, Pain 2001). Ačkoliv je soukromý prostor často vnímán jako bezpečnější, lze jej v některých případech označit za prostor nebezpečnější než veřejný. Pachateli násilných trestných činů na ženách (např. znásilnění, formy domácího násilí) jsou velmi často lidé, které žena zná, nezřídka někdo přímo z rodiny, příbuzných či přátel (např. Pain 1997). Existuje proto daleko větší pravděpodobnost, že se ženy stanou obětí nějakého takového činu doma než ve veřejném prostoru, kde se ale často bojí více (Pain 1997, Koskela 1999, Listerborn 2002). Zároveň se strach pocíťovaný v soukromém prostoru může promítat i do strachu ve veřejných prostorech (Koskela 1999, Pain 2001). Výzkumu strachu ze zločinu v privátním prostoru, který může úzce souviset i s domácím násilím, stále není věnována dostatečná pozornost, zejména v české geografii je tematika téměř opomíjena.

Místa vzbuzující větší strach jsou někdy označována jako *fear hot spots*, což odkazuje na spojitost s analýzami *hot spots* zaměřenými na identifikaci míst s vyšší koncentrací kriminálních aktivit (např. Sherman 1995, Block a Block 1995, Anselin a kol. 2011 aj.)⁸⁰. S analýzami *hot spots* souvisí i koncept *crime attractors* a *crime generators* představený manželi Brantinghamovými (1995, 2011). Podle nich se místa dělí na ta, která přitahují potenciální pachatele, jelikož disponují vhodnými podmínkami ke spáchání určitého typu zločinu (*crime attractors*) a ta, která naopak tyto činy generují např. přítomností vysokého počtu lidí (*crime generators*). Mezi první typ řadí například oblasti s vysokou koncentrací barů a nočního života, oblasti prostituce (tzv. *red-light districts*), ale i rozlehlá parkoviště v komerčních zónách, mezi druhý typ zas obchodní či zábavní centra, sportovní stadiony. Třetím typem jsou neutrální oblasti z hlediska zločinu (*crime-neutral areas*), kde dochází k běžné kriminální činnosti páchané místními. Brantinghamovi (1995, 2011) zdůrazňují, že neexistují oblasti reprezentující pouze jeden ze zmíněných typů míst, ale velmi často oblasti fungují odlišně pro různé typy zločinů.

Místa vyvolávající pocit strachu představují velmi diferencovaný soubor, liší se svou velikostí od zákoutí rohu domu, přes samotný dům, malé náměstí až po nákupní centrum, svou funkcí v městském systému i svým charakterem, fyzickým stavem i image. Důležitým znakem pro pocit ohroženosti je i předchozí známost a znalost místa (mj. Stanko 1995, Pain 1997, Gilchrist a kol. 1998, Day a kol. 2003). Koskela a Pain

⁸⁰ Blíže diskutováno v kapitole 2.1 Geografie zločinu a základní koncepty.

(2000) rozlišují místa označována za riziková právě podle dvou charakteristik – míry otevřenosti místa a jeho zaplněnosti lidmi⁸¹. Vyvolat strach však mohou i zcela odlišné typy míst, jak opuštěné, fyzicky zanedbané a špatně osvětlené prostory (Gordon a Riger 1989, Koskela a Pain 2000, Suau a Confer 2005, Jíchová a Temelová 2012a, b aj.), tak i místa fluktuující a zalidněná (Newman 1972, Koskela a Pain 2000, Schmeidler 2002, Jíchová a Temelová 2012a, b aj.). Za rizikové jsou proto označovány jak parky (Gordon a Riger 1989, Koskela 1999, Suau a Confer 2005, Jíchová a Temelová 2012a, b), podchody a tunely (Koskela a Pain 2000, Jíchová a Temelová 2012a, b), tak náměstí, nádraží či okolí nočních podniků (Homel a Tomsen 1993, Bromley a Nelson 2002, Cozens a kol. 2003, Temelová a kol. 2012). Velmi totiž záleží na souběhu různých faktorů a specifických vlastností míst, pověsti místa, denní doby či počasí, a zároveň na vlivu osobnosti každého člověka. Z výzkumu v Edinburghu například vyplynulo, že na strach žen působilo jak špatné osvětlení zabraňující lepšímu přehledu o lokalitě, tak přílišné osvětlení umožňující potenciálním útočníkům sledovat svou oběť (Koskela a Pain 2000).

Je možné rozlišit různé důvody pocitu snížené bezpečnosti na zmíněných místech, jedna skupina faktorů se váže na fyzické prostředí, druhá na přítomnost specifických osob. Kromě již uvedené opuštěnosti, zanedbanosti či špatné osvětlenosti patří k dalším faktorům fyzického prostředí, které ovlivňují pocity bezpečnosti, denní doba (zejména noc⁸²), nepořádek či nepřehlednost okolí (mj. Valentine 1990, Warr 1990, Atkins a kol. 1991, Koskela 1999, Suau a Confer 2005, Cinar a Cubukcu 2012, Jíchová a Temelová 2012a, b). Mezi osoby, jejichž přítomnost vyvolává pocit strachu, patří party mládeže (Gordon a Riger 1989), lidé pod vlivem drog či alkoholu a lidé bez přístřeší (Cozens a kol. 2003, Jíchová a Temelová 2012a, b). Zejména v multikulturních a multietnických západních městech vyvolávají strach rovněž příslušníci etnických menšin, například černoši či Hispánci (Smith 1984, Sampson a Wilson 1995, Pain 2001), v českém prostředí jsou takto mnohdy vnímáni Romové (Jíchová a Temelová 2012a, b).

---

⁸¹ V českém prostředí jejich dělení využívají Jíchová a Temelová (2012b).

⁸² Koskela (1999) upozorňuje na sociální konstrukci strachu ze zločinu v noci. Noc se výrazně liší nejen v různých zeměpisných šířkách, ale rovněž v závislosti na roční době.

4. PŘEDSTAVENÍ ČLÁNKŮ

Druhou část dizertační práce tvoří pět publikačních výstupů (články v časopise či kapitoly v knize), které se dotýkají různých aspektů výzkumu geografie zločinu a specificky konceptu strachu ze zločinu v Česku. První článek přibližuje vývoj studia zločinu v Česku především v evropském a severoamerickém kontextu, důraz je kladen na studovaná témata, metody a územní měřítko. Čtyři další publikační výstupy se věnují diferencovanému vnímání strachu ze zločinu v různých lokalitách Prahy a v jejím zázemí. První z nich představuje ucelenou studii vnímání bezpečnosti ve vybraných čtvrtích Prahy, které reprezentují vilovou zástavbu, činžovní zástavbu a panelovou zástavbu. Druhý článek se již cíleně zaměřuje na výzkum percepce strachu ze zločinu v případové lokalitě vnitřního města, na pražském Žižkově a Jarově. Na něj navazuje třetí publikace diskutující v obecnější rovině typy rizikově vnímaných míst ve vnitřním městě a v centru Prahy. Poslední ze čtveřice empiricky zaměřených článků se zabývá výzkumem vnímání bezpečnosti v nových rezidenčních lokalitách v suburbánním zázemí Prahy.

4.1 Geografický výzkum zločinu v Česku

Článek *Výzkum zločinu v Česku z pohledu geografie* přináší ucelený přehled vývoje geografického výzkumu kriminality v českém prostředí a funguje jako vstupní a rámuující publikační výstup dizertační práce. Článek představuje vývoj geografického výzkumu kriminality na našem území a zároveň reflektuje vývoj studia kriminality zejména v evropských zemích. Důraz je kladen nejen na postupnou genezi přístupu, ale i na zkoumaná témata, používané metody a územní detail studií.

Jak poukazuje článek, studium kriminality se na českém území vyvíjelo se značným zpožděním za výzkumy a poznatky zjištěnými v západních zemích. Zatímco ve Francii či Anglii vznikaly regionální studie distribuce kriminality již před polovinou 19. století, na našem území se první studie zabývající se tematikou kriminality objevují až v závěru 19. století. Ačkoliv české studie často citují mnohé zahraniční práce (např. tzv. evropské kartografické kriminalisty), nerozvíjejí ani témata, ani metody v nich používané. Rovněž aplikace postupů využívaných ve výzkumech chicagské školy či poválečných areálových a ekologických studií přišla do Česka se značným zpožděním. Výrazný zlom ve vývoji studia kriminality přichází nejprve v 60. letech 20. století a je spojen též s nárůstem publikační aktivity (to je paralelně ovlivněno vznikem Vědeckovýzkumného ústavu kriminologie). Další zlom ve výzkumu nastává v 90. letech 20. století v kontextu socioekonomických, technologických a politických změn

v české společnosti. Kromě opětovného nárůstu publikační aktivity a tematického záběru studií je zřejmá hlubší reflexe zahraničních výzkumů a poznatků. Ve výzkumech se častěji využívají metody šetření mezi obyvatelstvem, s akterý v oblasti kriminality či terénních šetření, důraz je kladen na kombinace metod. Geografie zločinu, resp. její dílčí oblasti se rovněž začínají objevovat jako témata absolventských prací geografických oborů na vysokých školách i jako články a další publikace.

Přínos článku lze vnímat v několika rovinách. Článek jednak představuje české (akademické) veřejnosti geografii jako obor přispívající k výzkumu kriminality. Zároveň přináší hodnocení vývoje přístupů ke studiu kriminality z pohledu české geografie a její zasazení do širšího kontextu výzkumu kriminality především v západní Evropě, která byla důležitým informačním a inspiračním zdrojem pro český výzkum. Přínosem je rovněž sestavení přehledu základních prací přispívajících ke geografickému poznání kriminality na našem území.

4.2 Vnímání bezpečnosti v rezidenčních lokalitách Prahy

Kriminalita a vnímání bezpečnosti představují důležitá výzkumná témata, která reflektují vývoj ve společnosti. Zahraniční studie poukazují, s ohledem na řadu specifik a úskalí, například v podobě nekompletnosti statistik kriminality, na jejich vzájemný vztah, jenž se projevuje se sníženým pocitem bezpečí v oblastech s vyšší úrovní kriminality. Zároveň se na pocitu bezpečí podílí také řada dalších faktorů, mezi jinými fyzické a sociální prostředí lokalit. Samotný pocit bezpečí významně ovlivňuje každodenní život jednotlivce i jeho strategie, téma by proto nemělo být opomíjeno ani v rámci odborných studií, ani při městském plánování.

Pocit bezpečí je diferencován nejen podle charakteristik vázaných na jednotlivce, ale rovněž podle rezidenčního prostředí či konkrétního místa. Tématem kriminality a vnímání bezpečnosti obyvateli a vlivem rezidenčního prostředí na pociťování strachu ze zločinu se zabývá druhá publikace tvořící přílohu dizertační práce. Kapitola *Kriminalita a vnímání bezpečnosti v pražských čtvrtích* je součástí knihy *Sociální proměny pražských čtvrtí*, která diskutuje postsocialistický urbánní vývoj Prahy.

Ve výzkumu je využita kombinace dvou informačních zdrojů, statistických dat za kriminalitu a dotazníkového šetření, které přispívají k poznatkům ve výzkumu kriminality v několika směrech. V kapitole je analyzována distribuce registrované kriminality v Praze v detailu místních oddělení policie. Analýza je v tomto ohledu

poměrně inovativní, mapové výstupy v tomto detailu nebyly dříve nikým (kromě autorů kapitoly) publikovány. Výsledky analýzy dat poukazují na diferencovanou úroveň kriminality v různých částech města, zřejmá je tendence poklesu intenzity kriminality směrem od centra k okrajovým částem města. Detailněji jsou rozebírány vybrané trestné činy ovlivňující pocit strachu ze zločinu, například loupeže, vraždy a znásilnění či vloupání do bytů nebo domů. Navazující dotazníkové šetření bylo realizované v sedmi vybraných pražských čtvrtích, které reprezentují činžovní, vilovou a sídlištní zástavbu. Výsledky výzkumu ukazují, že ve vnímání bezpečnosti obyvateli existují i mezi čtvrtěmi rozdíly. Podílí se na nich též odlišný charakter různých rezidenčních prostředí, v případě lokalit ve vnitřním městě se silně projevují sociální charakteristiky, naproti tomu v případě sídliště charakteristiky fyzické.

Přínos kapitoly lze spatřovat v propojení výzkumu úrovně/struktury kriminality a percepce zločinu. Zároveň se kapitola podílí na rozvoji poznatků o rozmístění kriminality v postsocialistickém městě i o diferenciaci vnímání bezpečnosti v odlišných rezidenčních prostředích.

4.3 Strach ze zločinu: případová studie vnitřního města

Výzkumy percepce zločinu jsou realizovány na úrovni států, měst i v detailu různých městských částí. Článek *Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova* se zaměřuje na čtvrtě vnitřního města, z nichž s jednou je tradičně spojena negativní „bezpečnostní nálepka“ (aneb Žižkovu a Libni, zdaleka se vyhni). Článek je zaměřen na identifikaci míst, která jsou rezidenty vnímána jako méně bezpečná, a představení důvodů této percepce. Důraz je rovněž kladen na diferencované vnímání strachu ze zločinu u různých skupin obyvatelstva.

Výzkum je založen na kombinaci různých zdrojů dat i způsobů jejich sběru. Analýza statistik kriminality a demografických a sociálních dat přispívá mimo jiné k utvoření základní představy o studovaném území. Prostřednictvím dotazníkového šetření mezi rezidenty čtvrtí pak byla zjištěna percepce bezpečnosti z pohledu obyvatel, kterou doplnily rozhovory s klíčovými aktéry v oblasti kriminality (strážníky a velitelem městské policie Praha 3 a zástupcem Policie ČR). Právě propojení poznatků ze subjektivního vnímání bezpečnosti (pohled obyvatel) s objektivnějším pohledem zástupců policie umožnilo identifikovat překryvy či naopak odlišné pohledy na rizikovost konkrétních míst.

Z pohledu rezidentů jsou vnímané jako méně bezpečné například parky, tunely a podchody či okolí hospod a nočních klubů. Rizikovost míst je spojována s fyzickými, ale zejména sociálními charakteristikami prostředí. Menší pocit bezpečí rezidenti často zdůvodňují přítomností různých skupin či jedinců, které považují za rizikové, zmiňováni jsou například bezdomovci, narkomani, ale i opilé osoby či Romové. Výsledky výzkumu rovněž potvrzují řadu známých poznatků, například že se ženy bojí více než muži nebo nejednoznačnost diferenciac strachu podle věku.

Článek svým zaměřením na percepci bezpečnosti v prostředí vnitřního města přispívá k diskusi odlišného vnímání strachu ze zločinu v různých částech města. Článek rovněž ověřuje poznatky ze zahraničních výzkumů na českém kontextu, zejména diferenciaci vnímání bezpečnosti z pohledu různých skupin. Přínosem je rovněž propojení poznatků ze subjektivního vnímání bezpečnosti s objektivnějším pohledem zástupců policie umožňující konfrontaci pohledů na rizikovost míst.

4.4 Riziková místa centrálního a vnitřního města

První analýzy především regionální distribuce kriminality vznikly již v 19. století. Následně byla kriminalita zkoumána v městském prostředí zástupci chicagské školy ve 20. a 30. letech 20. století. Výzkum míst, a to jak z hlediska intenzity kriminality, tak percepce bezpečnosti, se rozvinul až od 80. let 20. století, zejména v souvislosti s *hot spots* analýzami a pod vlivem environmentální kriminologie. V současné době se zejména zahraniční studie soustředí na výzkum percepce bezpečnosti v různém územním detailu, větší důraz je stále kladen na výzkum menších jednotek.

Problematice kriminality a vnímání strachu ze zločinu v různém územním detailu se věnuje článek *Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názorů obyvatel vybraných pražských čtvrtí*. Ústředním tématem výzkumu je vnímání bezpečnosti a situace na poli kriminality ve dvou odlišných zónách města: v centru, které reprezentuje Praha 1, a ve čtvrti vnitřního města zastoupené Prahou 3. Výzkum se zaměřuje jednak na územní diferenciaci kriminality v zónách města (městské centrum, vnitřní město, vnější město a městská periferie) a jednak na identifikaci míst vnímaných jako riziková v lokalitách centrálního a vnitřního města.

Pomocí analýzy statistických dat je hodnocena územní diferenciac, struktura a intenzita kriminality v jednotlivých zónách města. Výsledky zcela nepotvrzují klesající úroveň kriminality směrem od centra města k jeho okrajům; některé druhy

kriminality (například krádeže vloupáním) dosahují na periférii intenzity srovnatelné s vnitřním městem. Samotné vnitřní město vykazuje ve většině druhů kriminality pouze lehce nadprůměrné hodnoty. V centru se nicméně koncentruje jak většina druhů kriminality, tak zde dosahují nejvyšších intenzit i vybrané konkrétní trestné činy (například loupeží, krádeží kapesních i vražd).

Výzkum vnímání bezpečnosti v případových územích vychází z dotazníkového šetření realizovaného s rezidenty zkoumaných lokalit. Ve studii je využito rozdělení míst do čtyř základních typů na základě jejich otevřenosti a zaplněnosti lidmi. Tyto charakteristiky patří mezi základní diferencující faktory pocitu bezpečí. Výsledky studie potvrzují podobnost typu rizikových míst v centrálních i vnitřních čtvrtích Prahy, poukazují však na odlišnou váhu a strukturu důvodů na straně sociálního a fyzického prostředí, které jsou rezidenty spojovány se sníženou bezpečností. V centru Prahy i ve vnitřním městě lidé asociují rizikovost míst zejména s přítomností různých osob či skupin (například narkomanů či bezdomovců). V případě Prahy 3 ale kladou její rezidenti větší důraz i na fyzické charakteristiky míst.

Hlavní přínosy článku lze spatřovat jednak u nás ojedinělých analýzách rozmístění kriminality v zónách města, jejichž výsledky lze diskutovat v kontextu západních i postsocialistických měst. Zároveň je významná identifikace míst vnímaných v prostředí centrálního a vnitřního města jako rizikových a diskuze důvodů jejich odlišné percepce.

4.5 Vnímání bezpečnosti v suburbiích

Výzkum percepce zločinu v suburbiích patří v západním kontextu ke klasickým tématům. V prostředí centrální a východní Evropy dosud nebyl příliš reflektován. Článek *Safe life in the suburbs? Crime and perceptions of safety in the new suburban communities in Prague's hinterland, Czech Republic* proto představuje poměrně unikátní výzkum. Studie se zaměřuje nejen na rozdílné pociťování strachu rezidentů suburbií na základě genderu či věku, ale diskutuje i na diferenciaci v závislosti na předchozí zkušenosti se zločinem či délku pobytu v lokalitě. Pozornost je rovněž věnována používaným mechanismům či strategiím pro snížení rizika viktimizace.

Studie vychází z analýzy statistických dat za kriminalitu a z dotazníkového šetření mezi rezidenty těchto oblastí. Analýzy kriminality ukazují na převažující trend poklesu intenzity celkové kriminality směrem od centra k suburbiím, u různých druhů trestné činnosti se však situace liší. Suburbánní zóna vykazuje například vysokou úroveň

krádeží vloupáním, zejména do rodinných domů, což potvrzuje poznatky zahraničních výzkumů. Výzkum percepce bezpečí byl realizován prostřednictvím dotazníkového šetření mezi rezidenty vybraných suburbánních obcí v zázemí Prahy (Jesenice, Osnice, Zdiměřice, Horní Jirčany, Velké Přílepy, Chýně). Při analýzách výsledků byl využit chí-kvadrát test i multinominální logistická regrese, která umožňuje hlubší pochopení faktorů působících na vnímání strachu ze zločinu v suburbánním prostředí.

Studie poměrně překvapivě neprokázala výraznou diferenciaci pocítování strachu ze zločinu mezi ženami a muži, ale poukázala na zřetelný vliv věku. Zejména u majetkových trestných činů je zřejmý nárůst pocitu ohrožení s rostoucím věkem, jednou z možných interpretací je nižší priorita materiálních hodnot v případě mladších věkových skupin oproti intenzivnějšímu strachu u lidí ve středním věku vázanému na jejich majetek. Výsledky rovněž prokazují silnou vazbu mezi percepcí strachu a předchozí zkušeností se zločinem.

Za největší přínos článku lze považovat představení studie kriminality a percepce bezpečí v suburbiích v centrální Evropě. Tato studie umožňuje nejen porovnání výsledků s výzkumy ze západních měst, ale zároveň poskytuje prvotní představu o situaci v oblasti bezpečnosti v českých suburbiích. V empirické rovině studie rovněž přispívá k diskuzi o vlivu charakteristik vázaných na rezidenty na jejich percepci bezpečnosti.

5. ZÁVĚR

Dizertační práce se zabývá diskuzí vztahu mezi kriminalitou, člověkem a městským prostředím, tedy vztahem, který patří v zahraničí k široce diskutovaným, nicméně v českém prostředí byl doposud značně opomíjený. Význam práce spočívá v její teoretické, metodologické i empirické rovině. V teoretické rovině je přínosem ucelené představení geografie zločinu. Práce nepřináší pouze shrnutí vývoje geografie zločinu v zahraničí, ale rovněž jeho konfrontaci s vývojem výzkumů kriminality na českém území, čímž jej zasazuje do zahraničního kontextu. Jádrem práce představuje výzkum percepce zločinu, který je proto šířeji představen a diskutován jednak z pohledu různých skupin obyvatel, tak z hlediska vlivu rezidenčního prostředí jako celku i konkrétních míst.

Neméně důležitým přínosem práce je představení metod a zdrojů dat využívaných v geografii zločinu. Analýzy rozmístění kriminality a studie percepce zločinu používají kvantitativní i kvalitativní metody a jim odpovídající zdroje dat. V zahraničních výzkumech je využívána celá škála metod i typů sběru, v českém kontextu se aplikují spíše základní statistické postupy v případě analýz rozmístění kriminality a tradiční metody (zejména dotazníková šetření) v případě studií percepce zločinu. Výjimku představují studie přibližující se západním trendům např. aplikací mentálních map či metody *focus group*. V zahraničním kontextu je rovněž kladen důraz na propojení různých metod (metodickou triangulaci), která umožňuje konfrontaci subjektivního vnímání s objektivní realitou, již lze uplatnit i v praxi při plánování opatření na podporu bezpečnosti i snížení kriminality. V českém prostředí jsou tyto analýzy omezené, mezi hlavní bariéry bránící triangulaci patří nedostupnost statistik kriminality v potřebném územním detailu. Určitou alternativu, kterou využívají mimo jiné výzkumy autorky dizertační práce a jejích kolegů, představuje náhrada nedostupných dat jinými zdroji, např. informacemi získanými formou rozhovorů od zástupců policie. Data za konkrétní místa trestných činů jsou nicméně velkým potenciálem pro další výzkum. Umožnila by zpracovat *hot spots* analýzy zaměřené na distribuci trestných činů v konkrétním prostoru; takové výsledky by pomohly zefektivnit například práci policie. Zároveň by propojení *hot spots* analýz s poznatky o vnímání strachu ze zločinu na konkrétních místech poskytlo ucelenější představu o stavu bezpečnosti a umožnilo využití těchto poznatků v praxi městské správy.

Výzkum percepce bezpečnosti patří mezi důležitá témata městských studií a jeho poznatky se pozitivně odrážejí ve zvýšení kvality života a rezidenční spokojenosti. Strach ze zločinu ovlivňuje řada faktorů, silně se projevuje osobnost každého jedince i

konkrétní okolnosti vázané na čas a prostor (denní doba, fyzické charakteristiky místa apod.). To znesnadňuje nejen uchopení samotného konceptu, ale i vlastní zobecnění výsledků. V práci jsou diskutovány alespoň základní proměnné diferencující strach ze zločinu (zejména pohlaví, věk, předchozí zkušenost a rezidenční prostředí) a následně jsou konfrontovány výsledky empirických šetření s dalšími českými, ale především zahraničními výzkumy. V empirické rovině tak práce přispívá k diskuzi o vlivu zmíněných charakteristik na pocit bezpečí i k poznatkům o stereotypech vázaných ke konceptu strachu ze zločinu. Potenciálem navazujícího výzkumu jsou hloubkové kvalitativní studie rozebírající kognitivní rovinu strachu ze zločinu či jeho percepce specifickými skupinami, např. osobami bez přístřeší, příslušníky etnických minorit či gayi a lesbami. Potřebnou součástí jsou rovněž detailní analýzy rozmístění kriminality využívající složitější statistické analýzy, které by vytypovaly oblasti pro navazující výzkumy percepce bezpečnosti.

Strach ze zločinu ovlivňují nejen charakteristiky jednotlivců či skupin, ale také prostředí, ve kterém žijí. Dizertační práce diskutuje rovněž vliv rezidenčního prostředí, lokalit a míst na pocitování strachu a rozšiřuje výzkum percepce zločinu o poznatky z českého prostředí. V prostředí centrální a východní Evropy je ojedinělý například výzkum strachu ze zločinu v suburbíích, ve kterém je kladen důraz i na diferenciaci strachu na základě očekávaného typu zločinu či na mechanismy obrany. Přínosem je rovněž identifikace rizikových míst v prostředí centrálních částí města. Potenciál dalšího výzkumu představují lokální případové studie, které by hlouběji pracovaly s rolí komunity, sociálního i fyzického prostředí míst. Zároveň by se další studie mohly zaměřit například na diferenciaci strachu v rurálních oblastech, pohraničních oblastech či ve městech se specifickou historií (města s těžkým průmyslem, města s velkým podílem cizinců, turistická či lázeňská města). V českém výzkumu rovněž chybí komparativní studie percepce bezpečnosti v postsocialistických a západních městech, které by odhalily případná specifika našeho kontextu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Adu-Mireku, S. (2002): Fear of Crime Among Residents of Three Communities in Accra, Ghana. *International Journal of Comparative Sociology*, 43, č. 2, s. 153–168.
- Alvi, S., Schwartz, M. D., DeKesseredy, W. S., Maume, M. O. (2001): Women's Fear of Crime in Canadian Public Housing. *Violence Against Women*, 7, č. 6, s. 638–661.
- Andrienko, G., Andrienko, N., Bremm, S., Schreck, T., von Landesberger, T., Bak, P., Keim, D. (2010): Space-in-Time and Time-in-Space Self-Organizing Maps for Exploring Spatiotemporal Patterns. *Eurographics/ IEEE-VGTC Symposium on Visualization*, 29, č. 3, s. 1–10.
- Anselin, L. (1995): Local Indicators of Spatial Association-LISA. *Geographical Analysis*, 27, č. 2, s. 93–115.
- Anselin, L. (1996): The Moran scatterplot as an ESDA tool to assess local instability in spatial association. In: Fisher, M., Sholten, H., Unwin, D. (eds.): *Spatial Analytical Perspective on GIS in Environmental and Socio-Economic Sciences*. Taylor & Francis, London, s. 111–125.
- Anselin, L., Griffiths, E., Tita, G. (2011): Crime mapping and hot spots analysis. In: Wortley, R., Mazzerolle, L. (eds.): *Environmental Criminology and Crime Analysis*. New York, Routledge, s. 97–116.
- Anselin, L., Syabri, I., Kho, Y. (2006): GeoDa: An Introduction to Spatial Data Analysis. *Geographical Analysis*, 38, č. 1, s. 5–22.
- Atkins, S., Husain, S., Storey, A. (1991): The influence of street lighting on crime and fear of crime. *Crime prevention unit paper*, 28, London, 67 s.
- Atkinson, R., Flint, J. (2004): Fortress UK? Gated Communities, the Spatial Revolt of the Elites and Time-Space Trajectories of Segregation. *Housing Studies*, 19, č. 6, s. 875–892.
- Baldwin, J. (1979): Ecological and Areal Studies in Great Britain and the United States. *Crime and Justice*, 1, s. 29–66.
- Bannister, J., Fyfe, N. (2001): Fear and the City. *Urban Studies*, 38, č. 5–6, s. 807–813.
- Barberet, R., Joutsen, M. (2010): Crime and Justice. In: Immerfal, S., Therborn, G. (eds.): *Handbook of European Societies. The Transformations in the 21st Century*. Springer, New York, s. 139–156.
- Bartoňová, D. (1996): Regionální diferenciacie sociálně-demografických znaků obyvatelstva. In: Hampl, M. a kol.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha, s. 127–154.
- Baur, J. (2007): *Fear of crime: The impact of age, victimisation, perceived vulnerability to victimisation and neighbourhood characteristics*. Australasian Centre for Policing Research, Marden, 8 s.
- Baxter, J., Eyles, J. (1997): Evaluating qualitative research in social geography: establishing 'rigour' in interview analysis. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 22, č. 4, s. 505–525.

- Biderman, A. D. (1967): Surveys of Population Samples for Estimating Crime Incidence. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 374, č. 1, s. 16–33.
- Blandy, S., Lister, D., Atkinson, R., Flint, J. (2003): *Gated communities: a systematic review of the research evidence*. ESRC Centre for Neighbourhood Research, Bristol, 3 s.
- Block, C. R. (1995): Stac Hot Spot Areas: A Statistical Tool for Law Enforcement Decisions. In: Block, C. R., Dabdoub, M., Fregly, S. (eds.): *Crime analysis through computer mapping*. Police Executive Research Forum, Washington, D. C., s. 15–32.
- Block, R. L., Block, C. R. (1995): Space, Place And Crime: Hot Spot Areas and Hot Places of Liquor-Related Crime. In Eck, J., Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*. Crime Prevention studies, 4. Criminal Justice Press, New York , s. 145–183.
- Bourguignon, F. (1999): *Crime, Violence and Inequitable Development*. Paper, Annual World Bank Conference on Development Economics, Washington, D. C., 38 s.
- Box, S., Hale, Ch., Andrews, G. (1988): Explaining Fear of Crime. *British Journal of Criminology*, 28, č. 3, s. 340–356.
- Brabec, T., Sýkora, L. (2009): Gated Communities in Prague. In: Smigiel, Ch., (ed.): *Gated and Guarded Housing in Eastern Europe*. Forum IFL, Heft 11, s. 83–89.
- Brantingham, P. J., Brantingham, P. L. (1984): *Patterns in crime*. Macmillan, New York, 403 s.
- Brantingham, P. J., Brantingham, P. L. (2011): Crime pattern theory. In: Wortley, R., Mazzerolle, L. (eds.): *Environmental Criminology and Crime Analysis*. Routledge, New York, s. 78–93.
- Brantingham, P. L., Brantingham, P. J. (1993): Nodes, Paths and Edges: Considerations on the Complexity of Crime and the Physical Environment. *Journal of Environmental Psychology*, 13, č. 1, s. 3–28.
- Brantingham, P. L., Brantingham, P. J. (1995): Criminality of place. Crime generators and crime attractors. In: *European Journal on Criminal Policy and Research*, 3, č. 3, s. 5–26.
- Braungart, M. M., Braungart, R. G., Hoyer, W. J. (1980): Age, Sex, and Social Factors in Fear of Crime. *Sociological Focus*, 13, č. 1, s. 55–66.
- Brewer, J. D., Lockhart, B., Rogers, P. (1998): Informal social control and crime management in Belfast. *The British Journal of Sociology*, 49, č. 4, s. 570–585.
- Bromley, R. D. F., Nelson, A. L. (2002): Alcohol-related crime and disorder across urban space and time: evidence from a British city. *Geoforum*, 33, č. 2, s. 239–254.
- Bromley, R. D. F., Thomas, C., Millie, A. (2000): Exploring Safety Concerns in the Night-Time City: Revitalising the Evening Economy. *The Town Planning Review*, 71, č. 1, s. 71–96.
- Brown, M. A. (1982): Modelling the Spatial Distribution of Suburban Crime. *Economic Geography*, 58, č. 3, s. 247–261.

- Brown, B. B., Perkins, D. D., Brown, G. (2004): Crime, New Housing, and Housing Incivilities in a First-Ring Suburb: Multilevel Relationships across Time. *Housing Policy Debate*, 15, č. 2, s. 301–347.
- Brownlow, A. (2006): An archaeology of fear and environmental change in Philadelphia. *Geoforum*, 37, č. 2, s. 227–245.
- Brunsdon, Ch., Fotheringham, A. S., Charlton, M. E. (1996): Geographically Weighted Regression: A Method for Exploring Spatial Nonstationarity. *Geographical Analysis*, 28, č. 4, s. 281–298.
- Buonanno, P., Leonida, L. (2009): Non-market effects of education on crime: Evidence from Italian regions. *Economics of Education Review*, 28, č. 1, s. 11–17.
- Burby, R. J., Rohe, W. M. (1989): Deconcentration of Public Housing. Effects on Resident's Satisfaction with Their Living Environments and Their Fear of Crime. *Urban Affairs Quarterly*, 25, č. 1, s. 117–141.
- Burgess, E. W. (1925 [1928]): The Growth of the City: An Introduction to a Research Project. In: Park, R. E., Burgess, E. W., & Mac Kenzie, R. D. (eds.): *The city*. University of Chicago Press, Chicago, s. 47–62.
- Buriánek, J. (2001): Bezpečnostní rizika a jejich percepce českou veřejností. *Sociologický časopis*, 37, č. 1, s. 43–64.
- Burt, C. (1923): The Causal Factors of Juvenile Crime. *British Journal of Medical Psychology*, 3, č. 1, s. 9–33.
- Cahill, M., Mulligan, G. (2007): Using Geographically Weighted Regression to Explore Local Crime Patterns. *Social Science Computer Review*, 25, č. 2, s. 174–193.
- Ceccato, V. (2009): Crime in a City in Transition: The Case of Tallinn, Estonia. *Urban Studies*, 46, č. 8, s. 1611–1638.
- Ceccato, V. (2013): Integrating geographical information into urban safety research and planning. *Urban Design and Planning*, 166, č. 1, s. 15–23.
- Ceccato, V., Lukyte, N. (2011): Safety and sustainability in a city in transition: The case of Vilnius, Lithuania. *Cities*, 28, č. 1, s. 83–94.
- Ceccato, V., Oberwittler, D. (2008): Comparing spatial patterns of robbery: Evidence from a Western and an Eastern European city. *Cities*, 25, č. 4, s. 185–196.
- Cinar, E. A., Cubukcu, E. (2012): The Influence of Micro Scale Environmental Characteristics on Crime and Fear. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, s. 83–88.
- Clear, T. R., Corbett, R. P. (1998): The community corrections of place. In: Travis, J., Thomas, J. (eds.): *Crime and Place: Plenary Papers of the 1997 Conference on Criminal Justice Research and Evaluation*. National Institute of Justice, Washington, s. 69–80.
- Clemente, F., Kleiman, M. B. (1977): Fear of Crime in the United States: A Multivariate Analysis. *Social Forces*, 56, č. 2, special issue, s. 519–531.

- Cliff, A. D., Ord, K. (1970): Spatial Autocorrelation: A Review of Existing and New Measures with Applications. *Economic Geography*, 46, Supplement: Proceedings. International Geographical Union. Commission on Quantitative Methods, s. 269–292.
- Cohen, L. E., Felson, M. (1979): Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44, č. 4, s. 588–608.
- Cochran, J. K., Bromley, M. L., Branch, K. A. (2000): Victimization and Fear of Crime in an Entertainment District Crime "Hot Spot": A Test of Structural-Choice Theory. *American Journal Of Criminal Justice*, 24, č. 2, s. 189–201.
- Covington, J., Taylor, R. B. (1991): Fear of Crime in Urban Residential Neighborhoods: Implications of Between- and Within-Neighborhood Sources for Current Models. *The Sociological Quarterly*, 32, č. 2, s. 231–249.
- Cozens, P., Neale, R., Whitaker, J., Hillier, D. (2003): Managing crime and the fear of crime at railway stations – a case study in South Wales (UK). *International Journal of Transport Management*, 1, č. 3, s. 121–132.
- Cracolici, M. F., Uberti, T. E. (2009): Geographical distribution of crime in Italian provinces: A spatial econometric analysis. *Jahrbuch für Regionalwissenschaft*, 29, č. 1, s. 1–28.
- Craglia, M., Haining, R., Wiles, P. (2000): A Comparative Evaluation of Approaches to Urban Crime Pattern Analysis. *Urban Studies*, 37, č. 4, s. 711–729.
- Curtis, R. F. (1986): Household and Family in Theory on Inequality. *American Sociological Review*, 51, č. 2, s. 168–183.
- Cutler, S. J. (1980): Safety on the Streets: Cohort Changes in Fear. *The International Journal of Aging and Human Development*, 10, č. 4, s. 373–384.
- Čermák, D. (2008): Kriminalita na území hlavního města Prahy. *Socioweb*, č. 2, s. 5–6.
- Dammert, L., Malone, M. F. T. (2006): Does It Take a Village? Policing Strategies and Fear of Crime in Latin America. *Latin American Politics and Society*, 48, č. 4, s. 27–51.
- Davies, R. L. (1995): *Retail Planning Policies in Western Europe*. Routledge, New York, 298 s.
- Day, K., Stump, Ch., Carreon, D. (2003): Confrontation and loss of control: Masculinity and men's fear in public space. *Journal of Environmental Psychology*, 23, č. 3, s. 311–322.
- Demombynes, G., Özler, B. (2005): Crime and local inequality in South Africa. *Journal of Development Economics*, 76, č. 2, s. 265–292.
- Denzin, N. K. (1977 [1989]): *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. Edition 3. Englewood Cliffs, Prentice Hall, 306 s.
- Dininio, P., Orttung, R. (2005): Explaining Patterns of Corruption in the Russian Regions. *World Politics*, 57, č. 4, s. 500–529.
- Doran, B. J., Lees, B. G. (2005): Investigating the Spatiotemporal Links Between Disorder, Crime, and the Fear of Crime. *The Professional Geographer*, 57, č. 1, s. 1–12.

DuBow, F., McCabe, E., Kaplan, G. (1979): *Reactions to Crime. A Critical Review of the Litterature. Executive Summary*. U.S. Department of Justice, U.S. Government Printing Office, Washington, D.C., 51 s.

Ducpétiaux, E. (1827): *De la justice de prévoyance, et particulièrement de l'influence de la misère et de l'aisance, de l'ignorance et de l'instuction sur le nombre des crimes*. Cautaerts, Bruxelles, 37 s.

Dupont, A. (1999): Transnational Crime, Drugs, and Security in East Asia. *Asian Survey*, 39, č. 3, s. 433–455.

Eck, J. E., Weiburd, D. (1995): Introduction. Crime Places and Crime Theory. In: Eck, J. E., Weiburd, D. (eds.): *Crime and Places*. Crime Prevention studies, 4. Criminal Justice Press, New York, s. 1–34.

Ellis, L., Beaver, K. M., Wright, J. (2009): *Handbook of crime correlates*. Elsevier, San Diego, 252 s.

Felson, M. (2011): Routine activity approach. In: Wortley, R., Mazzerolle, L. (eds.): *Environmental Criminology and Crime Analysis*. New York, Routledge, s. 70–77.

Felson, M., Clarke, R. V. (1998): *Opportunity makes the thief: Practical theory for crime prevention*. Home Office, Policing and Reducing Crime Unit, Research, Development and Statistics Directorate., London, 43 s.

Ferraro, K. F. (1995): *Fear of Crime: Interpreting Victimization Risk*. State University of New York, Albany, 179 s.

Ferraro, K. F., LaGrange, R. L. (1987): The Measurement of fear of Crime. *Sociological Inquiry*, 57, č. 1, s. 70–101.

Fetchenhauer, D., Buunk, B. P. (2005): How to explain gender differences in fear of crime: Towards an evolutionary approach. *Sexualities, Evolution and Gender*, 7, č. 2, s. 95–113.

Fokkema, T., Gierveld, J., Nijkamp, P. (1996): Big cities, big problems: Reason for the elderly to move? *Urban Studies*, 33, č. 2, s. 353–377.

Foster, S., Giles-Corti, B., Knuiman, M. (2010): Neighbourhood design and fear of crime: A social-ecological examination of the correlates of residents' fear in new suburban housing developments. *Health & Place*, 16, č. 6, s. 1156–1165.

Friedrichs, J., Galster, G., Musterd, S. (2003): Neighbourhood effects on social opportunities: the European and American research and policy context. *Housing Studies*, 18, č. 6, s. 797–806.

Furstenberg, F. F. (1971): Public reaction to crime in the streets. *The American Scholar*, 40, č. 4, s. 601–610.

Fyfe, N. R. (2000): The Geography of Crime. In: Johnston, R. J., Gregory, D., Pratt, G., Watts, M. (eds.): *The Dictionary of Human Geography*, 4th Edition. Oxford and Malden, Blackwell Publishers, s. 120–123.

Gardner, C. B. (1989): Analyzing gender in public places: Rethinking Goffman's vision of everyday life. *The American Sociologist*, 20, č. 1, s. 42–56.

- Gardner, C. B. (1990): Safe conduct: women, crime, and self in public places. *Social Problems*, 37, č. 3, s. 311–328.
- Garofalo, J. (1979): Victimization and the fear of crime. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 16, č. 1, s. 80–97.
- Garofalo, J. (1981). The fear of crime: Causes and consequences. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 72, č. 2, s. 839–857.
- Garofalo, J., Laub, J. (1978): Fear of crime: broadening our perspective. *Victimology*, 3, č. 3-4, s. 242–253.
- Gilchrist, E., Bannister, J., Ditton, J., & Farrall, S. (1998): Women and the 'fear of crime' challenging the accepted stereotype. *British Journal of Criminology*, 38, č. 2, s. 283–298.
- Goodey, J. (1997): Boys Don't Cry. Masculinities, Fear of Crime and Fearlessness. *British Journal of Criminology*, 37, č. 3, s. 401–418.
- Gordon, M. T., Riger, S. (1989): *The Female Fear: The Social Cost of Rape*. University of Illinois Press, 230 s.
- Gordon, M. T., Riger, S., LeBailly, R. K., Heath, L. (1980): Crime, women, and the quality of urban life. *Signs*, 5, č. 3, s. 144–160.
- Greg, W. R. (1839): *Social Statistics of the Netherlands*. British Association for the Advancement of Science, London, 29 s.
- Griffiths, E., Chavez, J. M. (2004): Communities, Street Guns and Homicide Trajectories in Chicago, 1980–1995: Merging Methods For Examining Homicide Trends Across Space and Time. *Criminology*, 42, č. 4, s. 941–978.
- Guerry, A.-M., Lacroix, S.F., de Silvestre, A.-F, Girard, P.-S. (1833): *Essai sur la statistique morale de la France*. University of Gent, Crochard, 74 s.
- Hagan, J., Simpson, J. H., Gillis, A. R. (1979): The sexual stratification of social control: A gender-based perspective on crime and delinquency. *British Journal of Sociology*, 58, č. 2, s. 25–38.
- Hale, C. (1996). Fear of crime: A review of the literature. *International review of Victimology*, 4, č. 2, s. 79–150.
- Harries, K. D. (1974): *The Geography of Crime and Justice*. McGraw-Hill, New York, 139 s.
- Harries, K. D. (1976): Cities and Crime: A Geographical Model. *Criminology*, 14, č. 3, s. 369–386.
- Harries, K. D. (1980): *Crime and the Environment*. Thomas, Springfield, 163 s.
- Hartnagel, T. F. (1979). The perception and fear of crime: Implications for neighborhood cohesion, social activity, and community affect. *Social Forces*, 58, č. 1, s. 176–193.
- Heath, L., Gilbert, K. (1996): Mass media and fear of crime. *American Behavioral Scientist*, 39, č. 4, s. 379–386.

- Hendl, J. (2005): *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Portál, Praha, 408 s.
- Herbert, D. T. (1979): Urban Crime: A Geographical Perspective. In: Herbert, D. T., Smith, D. M. (eds.): *Social Problems and the City: Geographical Perspectives*. Oxford University Press, Oxford, s. 117–138.
- Herbert, D. T. (1982): *The Geography of Urban Crime*. Longman, New York, 120 s.
- Herbert, D. T. (1989): Crime and Place: An Introduction. In: Evans, D. J., Herbert, D. T. (eds.): *The Geography of crime*. Routledge, London a New York, s. 1–15.
- Herbert, D. T. (1993): Neighbourhood incivilities and the study of crime in place. *Area*, 25, č. 1, s. 45–54.
- Herbert, D. T., Hyde, S. W. (1985): Environmental criminology: Testing some area hypotheses. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 10, s. 259–274.
- Herek, G. M., Gillis, J. R., Cogan, J. C. (1999): Psychological sequelae of hate-crime victimization among lesbian, gay, and bisexual adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67, č. 6, s. 945–951.
- Hojman, D. E. (2004): Inequality, unemployment and crime in Latin American cities. *Crime, law and social change*, 41, č. 1, s. 33–51.
- Homel, R., Tomsen, S. (1993): Hot Spots For Violence: The Environment of Pubs and Clubs. In Strang, H., Gerull, S.-A. (eds.): *Homicide: Patterns, Prevention and Control*. Proceedings of conference. Australian Institute of Criminology, Canberra, s. 53–66.
- Hubbard, P. (2003): Fear and loathing at the multiplex: everyday anxiety in the post-industrial city. *Capital & Class*, 27, č. 2, s. 51–75.
- Hunter, A. (1978): *Symbols of incivility: social disorder and fear of crime in urban neighborhoods*. Annual Meeting of the American Society of Criminology, Dallas, 11 s.
- Chadee, D., Ditton, J. (2003): Are older people most afraid of crime? Revisiting Ferraro and LaGrange in Trinidad. *British Journal of Criminology*, 43, č. 2, 417–433.
- Chainey, S., Ratcliffe, J. (2005): *GIS and Crime Mapping*. John Wiley & Sons, Chichester, 442 s.
- Ivan, I., Horák, J. (2012): Analýza kriminality v Ostravě. In: Růžička, J. (ed.): *Symposium GIS Ostrava 2012: Současné výzvy geoinformatiky*. VŠB-TU, Ostrava, s. 1–7.
- Jacobs, J. (1961): *The Death and Life of Great American Cities*. Random House, New York, 465 s.
- Jansson, K. (2007): *Measuring Crime for 25 years*. British Crime Survey, 33 s.
- Jaycox, V. H. (1978): Elderly's fear of crime: Rational or irrational? *Victimology*, 3, č. 3–4, s. 329–334.
- Jeffery, C. R. (1971): *Crime Prevention through Environmental Design*. Sage, Beverly Hills, 290 s.
- Jíchová, J. (2013): Výzkum zločinu v Česku z pohledu geografie. *Historická geografie* (v redakci)

Jíchová, J., Novák, J. (2013): *The spatial distribution of crime in the Czech Republic in the context of Western countries*. Paper, Session: Spatial Data, Analysis, and Modeling, Association of American Geographers, Los Angeles, 9. – 14. 4. 2013.

Jíchová, J., Temelová, J. (2012a): Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. *Geografie*, 117, č. 3, s. 329–348.

Jíchová, J., Temelová, J. (2012b): Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názorů obyvatel vybraných pražských čtvrtí. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): *Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života*. Aleš Čeněk, Plzeň, s. 46–76.

Johnson, J. D. (2006): Fear of Crime in Botswana: Impact of Gender, Victimization, and Incivility. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 30, č. 2, s. 235–253.

Jüttner, A. (1968): *O kriminologii a kriminalitě*. Orbis, Praha, 214 s.

Kährik, A., Tammaru, T. (2010). Soviet prefabricated panel housing estates: Areas of continued social mix or decline? The case of Tallinn. *Housing Studies*, 25, č. 2, s. 201–219.

Kamenický, J. (2007): *Vývoj kriminality v územích ČR po roce 2000*. Český statistický úřad, Praha, 20 s.

Karabec, Z. (1973): *Vývoj kriminality v ČSSR*. Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, Praha, 279 s.

Karakus, O., McGarrell, E. F., Basibuyuk, O. (2010): Fear of crime among citizens of Turkey. *Journal of Criminal Justice*, 38, č. 2, s. 174–184.

Kedir, A., Admasachew, L. (2010): Violence against women in Ethiopia. *Gender, place and culture*, 17, č. 4, s. 437–452.

Keil, T. J., Austin, D. M., Andreescu, V. (1996): Concerns about Neighborhood Safety in Two Romanian Cities: Copsa Mica and Bucuresti. *East European Quarterly*, 30, č. 1, č. 97–114.

Knox, P. L., Pinch, S. (2010): *Urban social geography: an introduction*. 6th Edition. Pearson Education, Harlow, 375 s.

Kofroň, J. (2012): Kvalitativní metody jako nástroj monotetického poznání, aneb má se česká geografie co učit? *Geografie*, 117, č. 3, s. 308–328.

Kolbábek, F. (2007): *Vývoj kriminality na území České republiky (geografická analýza)*. Diplomová práce, Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, katedra geografie, 70 s.

Koskela, H. (1999): Gendered Exclusions: women's fear of violence and changing relations to space. *Geografiska Annaler*, 81 B, č. 2, s. 111–124.

Koskela, H. (2003): 'In visible city'. Insecurity, gender, and power relations in urban space. In: Öhman, J., Simonsen, K. (eds.): *Voices from the north: new trends in Nordic human geography*, Aldershot, Ashgate Publishing Company, s. 283–298.

- Koskela, H., Pain, R. (2000): Revisiting fear and place: women's fear of attack and the built Environment. *Geoforum*, 31, č. 2, s. 269–280.
- Koubalíková, S. (2011): *Město z perspektivy kriminální populace, geografická percepce rizika a ohrožení kriminalitou*. Diplomová práce, Masarykova Univerzita, fakulta sociálních studií, katedra sociologie, Brno, 105 s.
- Kvasnička, V., Tomin, M., Vacek, L. (1971): *Veřejné mínění o kriminalitě I*. Vědeckovýzkumný ústav kriminologie, Praha.
- Kvasnička, V., Tomin, M., Vacek, L. (1973): *Veřejné mínění o kriminalitě II*. Vědeckovýzkumný ústav kriminologie, Praha.
- L. K. (1897): *Zločinnost mládeže: o její velikosti, příčinách a léčení*. Knihkupectví B. Stýbla, Praha, 42 s.
- Lavrakas, P. J. (1982): Fear of Crime and Behavioral Restrictions in Urban and Suburban Neighborhoods. *Population and Environment*, 5, č. 4, s. 242–264.
- LeBeau, J. L., Leitner, M. (2011): Introduction: progress in research on the geography of crime. *The Professional Geographer*, 63, č. 2, s. 161–173.
- Lee, G. R. (1982): Residential location and fear of crime among the elderly. *Rural Sociology*, 47, č. 4, s. 655–669.
- Lee, M., Farrall, S. (2009): *Fear of Crime: Critical Voices in an Age of Anxiety*. Routledge, New York, 220 s.
- Leitner, M., Barnett, M., Kent, J., Barnett, T. (2011): The impact of Hurricane Katrina on reported crimes in Louisiana: a spatial and temporal analysis. *The Professional Geographer*, 63, č. 2, s. 244–261.
- Leitner, M., Brecht, H. (2007): Software Review: Crime Analysis and Mapping with GeoDa 0.9.5-i. *Social Science Computer Review*, 25, č. 2, s. 265–271.
- Levi, M. (2001): Business, Cities and Fears about Crimes. *Urban Studies*, 38, č. 5–6, s. 849–868.
- Levine, N. (2006): Crime mapping and the Crimestat program. *Geographical Analysis*, 38, č. 1, s. 41–56.
- Ley, D. (1983): *A social geography of the city*. Harper & Row Publishers, New York, 449 s.
- Ley, D., Cybriwsky, R. (1974): Urban Graffiti as Territorial Markers. *Annals of the Association of American Geographers*, 64, č. 4, s. 491–505.
- Listerborn, C. (2002): Understanding the Geography of Women's Fear: Toward a Reconceptualisation of Fear and Space. In: Bondi, L. (ed.): *Subjectivities, Knowledges and Feminist Geographies: The Subjects and Ethics of Social Research*. Rowman & Littlefield, Lanham, s. 34–43.
- Liu, J. (2005): Crime patterns during the market transition in China. *British Journal of Criminology*, 45, č. 5, s. 613–633.

- Loo, D. (2009): The moral panic that wasn't: the sixties crime issue in US. In: Lee, M., Farrall, S. (eds.): *Fear of Crime: Critical Voices in an Age of Anxiety*. Routledge, New York, s. 12–31.
- Łoś, M. (2002): Post-communist fear of crime and the commercialization of security. *Theoretical Criminology*, 6, č. 2, s. 165–188.
- Low, S. M. (2001): The Edge and the Center: Gated Communities and the Discourse of Urban Fear. *American Anthropologist, New Series*, 103, č. 1, s. 45–58.
- Lowman, J. (1986): Conceptual Issues in the Geography of Crime: Toward a Geography of Social Control. *Annals of the Association of American Geographers*, 76, č. 1, s. 81–94.
- Lowry, D. T., Nio, T. Ch. J., Leitner, D. (2003): Setting the Public Fear Agenda: A Longitudinal Analysis of Network TV Crime Reporting, Public Perceptions of Crime, and FBI Crime Statistics. *Journal of Communication*, 53, č. 1, s. 61–73.
- Lubelcová, G. (1996): Sociálna podmienenosť regionálnej diferencovanosti kriminality na Slovensku. *Sociológia*, 28, č. 6, s. 575–586.
- Lupton, D. (1999): Dangerous Places and the Unpredictable Stranger: Constructions of Fear of Crime. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 32, č. 1, s. 1–15.
- Mangen, S. P. (2004): *Social exclusion and inner city Europe: regulating urban regeneration*. Palgrave Macmillan, Houndmills, 258 s.
- Marenin, O., Reisig, M. D. (1995): "A General Theory of Crime" and Patterns of Crime in Nigeria: An Exploration of Methodological Assumptions. *Journal of Criminal Justice*, 23, č. 6, s. 501–518.
- Marešová, A. (2001): Kriminalita v roce 2000 (z pohledu statistik Policie ČR). In: Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., Kadeřábková, D., Martinková, M. (eds.): *Kriminalita v roce 2000. Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady ukazatelů*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, s. 6–31.
- Marešová, A. (2006): Kriminalita v roce 2004 z pohledu statistik Policie ČR. In: Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., Martinková, M. (eds.): *Kriminalita v roce 2004. Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, s. 7–29.
- Marešová, A. (2008): Kriminalita v roce 2006 z pohledu statistik Policie ČR. In: Marešová, A., Baloun, V., Cejp, M., Martinková, M., (eds.): *Kriminalita v roce 2006. Sborník statí pracovníků IKSP a časové řady vybraných ukazatelů kriminality*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, s. 7–33.
- Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J. (2010): *Analýza kriminality v roce 2009 a v předchozím dvacetiletém období*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 120 s.
- Marešová, A., Scheinost, M. (1994): Současný stav kriminality v České republice. *Sociologický časopis*, 30, č. 2, s. 167–178.
- Marešová, A., Scheinost, M. (2001): Trendy kriminality v ČR z pohledu roku 2000. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 37, č. 1, s. 23–41.

- Martinková, M. (2007): *Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty – výsledky viktimologického výzkumu*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 88 s.
- Maslow, A. H. (1943): A theory of human motivation. *Psychological review*, 50, č. 4, s. 370–396.
- Matei, S., Ball-Rokeach, S. J., Qiu, J. L. (2001): Fear and Misperception of Los Angeles Urban Space. A Spatial-Statistical Study of Communication-Shaped Mental Maps. *Communication Research*, 28, č. 4, s. 429–463.
- Mattson, M., Rentgert, G. (1995): Danger, distance, and desirability: perceptions of inner city neighbourhoods. In: Junger-Tas, J. a kol. (eds.): *Crime Environments and Situational Prevention*. European Journal on Criminal Policy and Research, 3, č. 3, s. 70–78.
- May, J. (2010): Zombie geographies and the undead city. *Social & Cultural Geography*, 11, č. 3, s. 285–298.
- Mayhew, H. (1861 [2009]): *London Labour and the London Poor: A Cyclopaedia of the Condition and Earnings of Those That Will Work, Those That Cannot Work, And Those That Will Not Work*. Cosimo, Inc., New York, 478 s.
- McCord, E. S., Ratcliffe, J. H., Garcia, R. M., Taylor, R. B. (2007): Nonresidential Crime Attractors and Generators Elevate Perceived Neighborhood Crime and Incivilities. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 44, č. 3, s. 295–320.
- McKenzie, E. (2005): Constructing The Pomerium in Las Vegas: A Case Study of Emerging Trends in American Gated Communities. *Housing Studies*, 20, č. 2, s. 187–203.
- Mehta, A., Bondi, L. (1999): Embodied Discourse: On gender and fear of violence. *Gender, Place and Culture*, 6, č. 1, s. 67–84.
- Miceli, R., Roccato, M., Rosato, R. (2004): Fear of Crime in Italy: Spread and Determinants. *Environment and Behavior*, 36, č. 6, s. 776–789.
- Midwinter, E. C. (1990): *The old order: crime and older people*. Centre for Policy on Ageing, London, 74 s.
- Michálek, A. (1998): Sociologickogeografické reflexie o urbánnej kriminalite (stav zločinnosti v mestách SR). *Sociológia*, 30, č. 4, s. 363–376.
- Michálek, A. (2009): Priestorová diferenciácia kriminality. *Geografický časopis/Geographical Journal*, 61, č. 2, s. 111–120.
- Michálek, A. (2010): Rurálna kriminalita a rurálne okresy Slovenska so zvýšenou kriminalitou. *Geografický časopis/Geographical Journal*, 62, č. 4, s. 329–345.
- Milder, D. (1987): *Reducing the Fear of Downtown Crime*. Regional Plan Association, Downtown Safety, Security and Economic Development Program, New York, 21 s.
- Mirrlees-Black, C., Allen, J. (1998): *Concerns about Crime: Findings from the 1998 British Crime Survey*. Research Findings č. 83, Home Office Research, Development and Statistical Directorate, London, 6 s.

- Moore, S., Sheperd, J. (2007): The Elements and Prevalence of Fear. *British Journal of Criminology*, 47, č. 1, s. 154–162.
- Moran, P. A. (1950): Notes on continuous stochastic phenomena. *Biometrika*, 37, č. 1–2, s. 17–23.
- Moran, L. J., Skeggs, B., Tyrer, P., Corteen, K. (2003): The formation of fear in gay space: the 'straights' story. *Capital & Class*, 27, č. 2, s. 173–198.
- Morenoff, J. D., Sampson, R. J., Raudenbush, S. W. (2001): Neighborhood inequality, collective efficacy, and the spatial dynamics of urban violence. *Criminology*, 39, č. 3, s. 517–560.
- Murie, A. (1997): Linking Housing Changes to Crime. *Social Policy & Administration*, 31, č. 5, s. 22–36.
- Musil, J., Kotačka, L., Lérová, I., Librova, E., Macková, L., Procházka, V., Ryšavý, Z. (1985): *Lidé a sídliště*. Svoboda, Praha, 333. s.
- Musil, S., Tichá, B. (1977): *Přehled dynamiky kriminality 1970-1974 a prognóza 1975-1980*. Výzkumný ústav kriminologický při Generální prokuratuře ČSSR, Praha, 48 s.
- Namaste, K. (1996): Genderbashing: sexuality, gender, and the regulation of public space. *Environmental and Planning D*, 14, s. 221–240.
- Nasar, J. L., Fisher, B. (1993): 'Hot Spots' Of Fear And Crime: A Multi-Method Investigation. *Journal of Environmental Psychology*, 13, č. 3, s. 187–206.
- Neison, F. G. P. (1846): Statistics of Crime in England and Wales for the Years 1842, 1843, and 1844. *Journal of Statistical Society of London*, 9, č. 3, s. 223–276
- Nelson, A. L., Bromley, R. D. F., Thomas, C. J. (2001): Identifying micro-spatial and temporal patterns of violent crime and disorder in the British city centre. *Applies Geography*, 21, č. 3, s. 249–274.
- Newman, O. (1972): *Defensible Space: Crime Prevention through Urban Design*. Macmillan, New York, 254 s.
- Ouředníček, M., Novák, J., Temelová, J., Puldová, P. (2009): Metody geografického výzkumu města. In: Ferenčuhová, S., Hledíková, M., Galčanová, L., Vacková, B. (eds.): *Město: Proměnlivá ne/samozřejmost*. Pavel Mervart/Masarykova univerzita, Brno, s. 93–128.
- Pain, R. (1991): Space, Sexual Violence and Social Control: Integrating Geographical and Feminist Analyse of Women's Fear of Crime. *Progress in Human Geography*, 15, č. 4, s. 415–431.
- Pain, R. (1995): Elderly Women and Fear of Violent Crime: The Least Likely Victims? A Reconsideration of the Extent and Nature of Risk. *British Journal of Criminology*, 35, č. 4, s. 584–598.
- Pain, R. (1997): Social geographies of women's fear of crime. *Transaction of the Institute of British Geographers*, 22, č. 2, s. 231–244.
- Pain, R. (2000): Place, social relations and the fear of crime: a review. *Progress in Human Geography*, 24, č. 3, s. 365–387.

- Pain, R. (2001): Gender, Race, Age and Fear in the City. *Urban Studies*, 38, č. 5-6, s. 899–913.
- Pain, R. (2009): Globalized fear? Towards an emotional geopolitics. *Progress in Human Geography*, 33, č. 4, s. 466–486.
- Pain, R., MacFarlane, R., Turner, K. (2006): 'When, where, if, and but': qualifying GIS and the effect of streetlighting on crime and fear. *Environment and Planning A*, 38, č. 11, s. 2055–2074.
- Parent-Duchatelet, A. J. R. (1837): *De La Prostitution dans la Ville de Paris*. Baillière, Libraire de l'académie Roayl de médecine, Paris, 593 s.
- Park, R. E. (1925): Community Organization and Juvenile Delinquency. In: Park, R. E., Burgess, E. W., McKenzie, R. D. (eds.): *The City*. The University of Chicago Press, Chicago, s. 99–112.
- Pearson, G. (1983): *Hooligan: A history of respectable fear*. Schocken Books, New York, 283 s.
- Peet, R. (1975). The Geography Of Crime: A Political Critique. *The Professional Geographer*, 27, č. 3, s. 277–280.
- Pechačová, Z., Hraba, J., Bao, W. N., Lorenz, F. O. (1998): Pocit ohrožení kriminalitou v České republice. *Sociologický časopis*, 34, č. 1., s. 205–219.
- Perkins, D. D., Meeks, J. W., Taylor, R. B. (1992): The Physical Environment of Street Blocks and Resident Perceptions of Crime and Disorder: Implications for Theory and Measurement. *Journal of Environmental Psychology*, 12, č. 1, s. 21–34.
- Perkins, D. D., Taylor, R. B. (1996): Ecological Assesment of Community Disorder: Their Relationship to Fear of Crime and Theoretical Implications. *American Journal of Community Psychology*, 24, č. 1, s. 63–107.
- Phillips, C. (1999): A Review of CCTV Evaluations: Crime Reduction Effects and Attitudes towards Its Use. In: Painter, K., Tilley, N. (eds.): *Crime Prevention Studies*, 10. Criminal Justice Press, New York, s. 123–155.
- Pitts, J., Hope, T. (1997): The Local Politisc of Inclusion: The State and Community Safety. *Social Policy & Administration*, 31, č. 5, s. 37–58.
- Pospíšilová, L. (2012): Denní rytmus lokalit pražského centra. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Academia, Praha, s. 136–158.
- Procházka, F. V. (1925): *Rozpravy o zločincích jako úvod do kriminální psychologie a sociologie*. Hornicko-hutnické nakladatelství, Praha, 123 s.
- Quetelet, A. (1833): *Recherches sur le Penchant au Crime aux Différens Ages*. Hayez, Bruxelles, 87 s.
- Radley, A., Hodgetts, D., Cullen, A. (2006): Fear, romance and transience in the lives of homeless women. *Social & Cultural Geography*, 7, č. 3, s. 437–461.
- Ratcliffe, J. (2010): Crime Mapping: Spatial and Temporal Challanges. In: Piquero, A. R., Weisburd, D. (eds.): *Handbook of Quantitative Criminology*. Springer, New York, s. 5–24.

Rawson, W. R. (1841): An Enquiry into the condition of Criminal offenders in England and Wales, with respect to Education; Or, Statistics of Education Among the Criminal and General Population of England and Other Countries. *Journal of the Statistical Society of London*, 3, č. 4, s. 331–352

Reid, L. W., Konrad, M. (2004): The Gender Gap in Fear: Assessing the Interactive Effects of Gender and Perceived Risk on fear of Crime. *Sociological Spectrum*, 24, č. 4, s. 399–425.

Rengert, G. F., Pelfrey, W. V. (1997): Cognitive Mapping of The City Center: Comparative Perceptions of Dangerous Places. In: Weisburd, D., McEwen, T. (eds.): *Crime Mapping and Crime Prevention*. Crime Prevention Studies, 8. Criminal Justice Press, New York, s. 193–217.

Rifai, M. Y. (1982): Methods of measuring the impact of criminal victimization through victimization surveys. The Victim in International Perspective. *Applied Systems Research and Development, Inc*, s. 189–202.

Riger, S., Gordon, M. T. (1981): The Fear of Rape: A study of Social Control. *Journal of Social Issues*, 37, č. 4, s. 71–92.

Robinson, J. B., Lawton, B. A., Taylor, R. B., Perkins, D. D. (2003): Multilevel Longitudinal Impacts of Incivilities: Fear of Crime, Expected Safety and Block Satisfaction. *Journal of Quantitative Criminology*, 5, č. 3, s. 237–274

Rochovská, A., Madzinová, M. (2009): Aplikácia kvalitatívnych metód ako nástroja pre výskum v urbánnej sociálnej geografii. *Geografia Cassoviensis*, 2, č. 2, s. 150–155.

Roncek, D. W., Bell, R., Francik, J. M. A. (1981): Housing Projects and Crime: Testing a Proximity Hypothesis. *Social Problems*, 29, č. 2, s. 151–166.

Rountree, P. W. (1998): A reexamination of the crime-fear linkage. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 35, č. 3, s. 341–372.

Rozum, J., Kotulan, P., Háková, L., Tomášek, J. (2005): Výzkum trestného činu loupeže v Praze. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 206 s.

Russell, W. (1847): Statistics of Crime in England and Wales, from 1839-1843. *Journal of the Statistical Society of London*, 10, č. 1, s. 38–61.

Řehoř, J. (2007): *Základy kriminologie*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, České Budějovice, 41 s.

Sacco, V. F. (1990): Gender, Fear, and Victimization: A Preliminary Application of Power-control Theory. *Sociological Spectrum*, 10, č. 4, s. 485–506.

Sacco, V. F. (1995): Media Constructions of Crime. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 539, Reactions to Crime and Violence, May, s. 141–154.

Sampson, R. J. (2006): How does community context matter? Social mechanisms and the explanation of crime rates. In: Wikstrom, P.-O., H., Sampson, R. J. (eds.): *The Explanation of Crime*. Context, Mechanism, and Development. Cambridge University Press, Cambridge, s. 31–60.

Sampson, R. J., Groves, W. B. (1989): Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory. *American Journal of Sociology*, 94, č. 4, s. 774–802.

- Sampson, R. J., Wilson, W. J. (1995): Towards a theory of race, crime, and urban inequality. In: Hagan, J., Peterson, R. D. (eds.): *Crime and Inequality*. Stanford University Press, Stanford, CA, s. 37–56.
- Scarborough, B. K., Like-Haislip, T. Z., Novak, K. J., Lucas, W. L., Alarid, L. F. (2010): Assessing the relationship between individual characteristics, neighborhood context, and fear of crime. *Journal of Criminal Justice*, 38, č. 4, s. 819–826.
- Sessar, K. (2001): Společnost v období transformace a strach z kriminality. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 37, č. 1, s. 7–22.
- Shaw, M. (1997): *South Africa: Crime in Transition*. Crime and Policing Policy Project, Institute for Security Studies. Occasional Paper, č. 17, 13 s.
- Shaw, C. R., McKay, H. D. (1942): *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. University of Chicago, Chicago, 451 s.
- Sherman, L. W. (1995): Hot Spots of Crime and Criminal Careers of Places. In: Eck, J. E., Weisburd, D. (eds.): *Crime and Place*. Crime Prevention Studies, 4. Criminal Justice Press, New York, s. 35–52.
- Scheppele, K. L., Bart, P. B. (1983): Through women's eyes: Defining danger in the wake of sexual assault. *Journal of Social Issues*, 39, č. 2, s. 63–80.
- Shirlow, P. (2003): Ethno-sectarianism and the reproduction of fear in Belfast. *Capital & Class*, 27, č. 2, s. 77–93.
- Schmeidler, K. (2000): Prostředí města, urbanistická tvorba a sociální patologie. *Kriminalistika*, 33, č. 4, s. 316–325.
- Schmeidler, K. (2001): Vytváří určité prostředí města, městské čtvrti či ulice predispozice ke kriminálnímu jednání? *Kriminalistika*, 10, č. 3, s. 23–31.
- Schmeidler, K. (2002): Sonda Hodonín: Jak občané vnímají riziko kriminality ve svém městě? Mohou urbanisté kriminalitu zmenšit? *Urbanismus a územní rozvoj*, 5, č. 1, s. 28–33.
- Scholz, O. (1927): Zločinnost mládeže ve světle statistiky. *Věstník čs. společnosti pro právo trestní*, III, s. 39–57
- Schuermans, N., de Maesschalck, F. (2010): Fear of crime as a political weapon: explaining the rise of extreme right politics in the Flemish countryside. *Social & Cultural Geography*, 11, č. 3, s. 247–262.
- Skogan, W. G. (1986): The Fear of Crime and Neighbourhood Change. *Crime and Justice, Communities and Crime*, 8, s. 203–229.
- Skogan, W. G. (1987): The impact of victimization on fear. *Crime & Delinquency*, 33, č. 1, s. 135–154.
- Skogan, W. G. (1993): Reaction to Crime in Cross-national Perspective. In: del Frate, A. A., Zvekić, U., van Dijk, J. J. M. (eds.): *Understanding Crime, Experiences of Crime, and Crime Control*. United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, č. 49, s. 257–270.

Skogan, W. G. (1995): Crime and the Racial fears of White Americans. *The Annals of the American Academy*, 539, s. 59–71.

Skogan, W. G., Maxfield, M. G. (1981): *Coping with Crime. Individual and Neighbourhood Reactions*. Sage Publications, Beverly Hills, London, 280 s.

Smith, B. (2010): Scared by, of, in, and for Dubai. *Social & Cultural Geography*, 11, č. 3, s. 263–283.

Smith, S. J. (1984): Crime and the Structure of Social Relations. *Transactions of the Institute of British Geographers, New Series*, 9, č. 4, s. 427–442.

Smith, S. J. (1986): *Crime, Space and Society*. Cambridge University Press, Cambridge, 228 s.

Smith, S. J. (1987): Fear of crime: beyond a geography of deviance. *Progress in Human Geography*, 11, č. 1, s. 1–23.

Smith, S. J. (1989): Social Relations, neighbourhood structure and fear of crime in Britain. In: Evans, D. J., Herbert, D. T. (eds.): *The Geography of crime*. Routledge, London, s. 193–227.

Smith, W. R., Torstensson, M. (1997): Fear of Crime. Gender Differences in Risk Perception and Neutralizing Fear of Crime Toward Resolving the Paradoxes. *British Journal of Criminology*, 37, č. 4, s. 608–634.

Soarez, R. R., Naritomi, J. (2010): Understanding High Crime Rates in Latin America The Role of Social and Policy Factors. In: di Tella, R., Edwards, S., Schargrodsky, E. (eds.): *The Economics of Crime: Lessons for and from Latin America*. University of Chicago Press, Chicago, s. 19–55.

Solnař, V. (1931): *Zločinnost v zemích českých v létech 1914-1922*. Knihovna Sborníku věd právních a státních, Praha, 138 s.

Srb, J., Puldová, P., Ouředníček, M., Temelová, J., Novák, J. (2008): *Socioekonomická analýza sídliště Kateřinky v Opavě*. SPF Group v. o. s., 62 s.

Stahura, J. M., Huff, C. R., Smith, B. L. (1980): Crime in the Suburbs: A Structural Model. *Urban Affairs Review*, 15, č. 3, s. 291–316.

Stanko, E. A. (1995): Women, Crime and Fear. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 539, č. 1, s. 46–58.

Stanko, E. A., Hobdell, K. (1993): Assault on Men. Masculinity and Male Victimization. *British Journal of Criminology*, 33, č. 3, s. 400–415.

Stasíková, L. (2011): Relevantnost výskumu strachu z kriminality v urbánnej geografii. *Geografický časopis/Geographical Journal*, 63, č. 4, s. 325–343.

Stuart, J. D. (1969): A Citizen's View of the Impact of Crime. *Crime & Delinquency*, 15, č. 3, s. 323–332.

Suau, L., Confer, J. (2005): Parks and the geography of fear. In: Peden, J. G., Schuster, R. M. (eds.): *Proceedings of the 2005 Northeastern Recreation Research Symposium*. Bolton Landing, New York, s. 273–279.

- Sutherland, E. H. (1937): *The Professional Thief*. University of Chicago Press, Chicago, 256 s.
- Sutton, R. M., Farrall, S. (2005): Gender, Socially Desirable Responding and the Fear of Crime. Are Women Really More Anxious about Crime? *British Journal of Criminology*, 45, č. 2, s. 212–224.
- Taylor, R. B., Gottfredson, S. D., Brower, S. (1984): Block Crime and Fear: Defensible Space, Local Social Ties, and Territorial Functioning. *Journal of research in Crime and delinquency*, 21, č. 4, s. 303–331.
- Taylor, R. B., Hale, M. (1986): Testing Alternative Models of Fear of Crime. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 77, s. 1, s. 151–189.
- Temelová, J., Čermák, D., Jíchová, J. (2012): Kriminalita a vnímání bezpečnosti v pražských čtvrtích. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): *Sociální proměny pražských čtvrtí*. Praha, Academia, s. 47–67.
- Temelová, J., Novák, J., Jíchová, J. (2013): Safe life in the suburbs? Crime and perceptions of safety in the new suburban communities in Prague's hinterland, Czech Republic. *European Urban and Regional Studies*. (v redakci)
- Temelová, J., Novák, J., Ouředníček, M., Puldová, P. (2010): Housing Estates in the Czech Republic after Socialism: Various Trajectories and Inner Differentiation. *Urban Studies*, 48, č. 9, s. 1811–1834.
- Temelová, J., Ouředníček, M., Novák, J., Puldová, P. (2007): Socioekonomická analýza sídliště Kročehlavy v Kladně. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Praha, 125 s.
- Thangavelu, A., Sathiyaraj, S. R., Balasubramanian, S. (2013): Assessment of Spatial Distribution of Rural Crime Mapping in India: A GIS Perspective. *International Journal of Advanced Remote Sensing and GIS*, 2, č. 1, s. 70–85.
- Thomas, C. J., Bromley, R. D. (2000): City-centre revitalisation: problems of fragmentation and fear in the evening and night-time city. *Urban Studies*, 37, č. 8, s. 1403–1429.
- Thrasher, F. M. (1927 [2013]): *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. University of Chicago Press, Chicago, 628 s.
- Thrasher, F. M. (1928): How to study a boys gang in the open. *The Journal of Educational Sociology*, 1, č. 5, s. 244–254.
- Tiby, E. (2001): Victimization and fear among lesbians and gay men in Stockholm. *International Review of Victimology*, 8, č. 2, s. 217–243.
- Tomášek, J. (2010): *Úvod do kriminologie*. Grada, Praha, 214 s.
- Toušek, L. (2009a): *Analýza postojů veřejnosti ke kriminalitě v Plzni*. Zpráva z šetření. Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, katedra antropologických a historických věd, Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu, Plzeň, 31 s.
- Toušek, L. (2009b): *Paradox strachu z kriminality*. Bulletin o službě sociální asistence. Člověk v tísni, o. p. s.

- Toušek, L. (2012): *Kvalitativní analýza pocitu bezpečí občanů města Pardubic*. Zpráva z šetření. Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, katedra antropologických a historických věd, Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu, Plzeň, 47 s.
- Toušek, L., Hejnal, O. (2011): *Analýza pocitu bezpečí občanů vybraných obcí Plzeňského kraje*. Zpráva z šetření. Západočeská univerzita v Plzni, Filozofická fakulta, katedra antropologických a historických věd, Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu, Plzeň, 58 s.
- Trávníček, J., Trojan, J. (2008): Project training in landscape research at Institute of Geography, Brno. *Geoscape*, 1, č. 3, s. 73–79.
- Tseloni, A., Zarafonitou, Ch. (2008): Fear of Crime and Victimization: A Multivariate Multilevel Analysis of Competing Measurements. *European Journal of Criminology*, 5, č. 4, s. 387–409.
- Valentine, G. (1989): The geography of women's fear. *Area*, 21, č. 4, s. 385–390.
- Valentine, G. (1990): Women's Fear and the Design of Public Space. *Built Environment*, 16, č. 4, s. 288–303.
- Valentine, G. (1992): Images of Danger: Women's Sources of Information about the Spatial Distribution of Male Violence. *Area*, 24, č. 1, s. 22–29.
- Van der Wurff, A., Van Staalduinen, L., Stringer, P. (1989): Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model. *The Journal of Social Psychology*, 129, č. 2, s. 141–160.
- Večerka, K., Holas, J., Tomášek, J., Přesličková, H., Blatníková, Š. (2007): *Občané o kriminalitě a prevenci. Závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 128 s.
- Vilalta, C. J. (2011): Fear of crime in public transport: Research in Mexico City. *Crime Prevention and Community Safety*, 13, č. 3, s. 171–186.
- Vykopalová, H. (2000): Kriminalita a viktimologické výzkumy. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis Facultas Iuridica*, 29, č. 2, str. 229–233.
- Wallace, A. (2009): Mapping City Crime and Aesthetic of Danger. *Journal of Visual Culture*, 8, č. 1, s. 5–24
- War, M. (1985): Fear of Rape among Urban Women. *Social Problems*, 32, č. 3, s. 238–250.
- Warr, M. (1990): Dangerous situations: social context and fear of victimization. *Social Forces*, 69, č. 3, s. 981–907.
- Warr, M. (2002): *Companions in crime: The social aspects of criminal conduct*. Cambridge University Press, Cambridge, 172 s.
- Webster, C. (2003): Race, space and fear: imagined geographies of racism, crime, violence and disorder in Northern England. *Capital & Class*, 27, č. 2, s. 95–122.
- Weisbur, D., Bushway, S., Lum, C., Yang, S.-M. (2004): Trajectories of Crime at Places: A Longitudinal Study of Street Segments in the City of Seattle. *Criminology*, 42, č. 2, s. 283–321.

- Weisburd, D., Bernasco, W., Bruinsma, G. J. N. (2009): Units of analysis in geographic criminology: historical development, critical issues, and open questions. In: Weisburd, D., Bernasco, W., Bruinsma, G. J. N. (eds.): *Putting Crime in its Place. Units of Analysis in Geographic Criminology*. Springer Science+Business Media, LLC, New York, s. 3–34.
- Wheeler, D. C. (2007): Diagnostic tools and a remedial method for collinearity in geographically weighted regression. *Environment and Planning A*, 39, č. 10, s. 2464–2481.
- Whyte, W. F. (1943 [1993]): *Street Conner Society. The Social Structure of an Italian Slum*. The University of Chicago Press, Chicago, London, 398 s.
- Will, J. A., McGrath, J. H. (1995): Crime, Neighborhood Perceptions, and the Underclass". The Relationship between Fear of Crime and Class Position. *Journal of Criminal Justice*, 23, č. 2, s. 163–176.
- Williams, F. P., McShane, M. D., Akers, R. L. (2000): Worry about victimization: An alternative and reliable measure for fear of crime. *Western Criminology Review*, 2, č. 2, online dostupné na: <http://wcr.sonoma.edu/v2n2/williams.html>, staženo dne 14. 4. 2009.
- Wilson, W. J. (1987 [1990]): *The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass, and Public Policy*. University of Chicago Press, Chicago, London, 254 s.
- Wilson, J. Q., Kelling, G. I. (1982): Broken Windows: the police and neighbourhood safety. *Athlantic Monthly*, March, s. 29–38.
- Wood, L., Shannon, T., Bulsara, M., Pikora, T., McCormack, G., Giles-Corti, B. (2008): The anatomy of the safe and social suburb: An exploratory study of the built environment, social capital and residents' perceptions of safety. *Health & Place*, 14, č. 1, s. 15–31.
- Wortley, R., Mazerolle, L. (2011): Environmental criminology and crime analysis: situating the theory, analytic approach and application. In Wortley, R., Mazerolle, L. (eds.): *Environmental Criminology and Crime Analysis*. New York, Routledge, s. 1–18.
- Wu, F. (2005): Rediscovering the 'Gate' Under Market Transition: From Work-unit Compounds to Commodity Housing Enclaves. *Housing Studies*, 20, č. 2, s. 235–254.
- Yin, P. (1982): Fear of crime as a problem for the elderly. *Social Problems*, 30, č. 2, s. 240–252.
- Zucker, A. (1894): *Kriminalistické črty zejména se zřetelem k zločinné a spustlé mládeži*. Bursík & Kohout, Praha, 44 s.

SOUBOR PUBLIKOVANÝCH TEXTŮ

JÍřOVÁ, J.: Výzkum zločinu v Česku z pohledu geografie. Historická geografie. (v redakci)

TEMELOVÁ, J., ČERMÁK, D., JÍřOVÁ, J. (2012): Kriminalita a vnímání bezpečnosti v pražských čtvrtích. In: Ouředníček, M., Temelová, J. (eds.): Sociální proměny pražských čtvrtí. Academia, Praha, s. 47–67.

JÍřOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012): Kriminalita a její percepce ve vnitřním městě: případová studie pražského Žižkova a Jarova. Geografie, 117, č. 3, s. 329–348.

JÍřOVÁ, J., TEMELOVÁ, J. (2012): Kriminalita a riziková místa centrálního a vnitřního města: sonda do názorů obyvatel vybraných pražských čtvrtí. In: Temelová, J., Pospíšilová, L., Ouředníček, M. (eds.): Nové sociálně prostorové nerovnosti, lokální rozvoj a kvalita života. Plzeň, Aleš Čeněk, s. 46–76.

TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., JÍřOVÁ, J.: Safe life in the suburbs? Crime and perceptions of safety in the new suburban communities in Prague's hinterland, Czech Republic. European Urban and Regional Studies. (v redakci)